

VLAD-DEMİR KARAGANÇU

KISMETLİ HEM ACI KADERLÄR
ANNATMALAR, NOVELLALAR

Basım Evi "TEHNICA INFO"
Kişinöv 2018

CZU 821.512.165(478)-32

K 22

Korektor

Elena Kiosă

Dizayn(kitabın kabı)

Dan Karagañçu

Descrierea CIP a camerei Naționale a Cărții
Karagañçu, Vlad-Demir.

Kismetli hem acı kaderlär : Annatmalar, novellalar
/ Vlad-Demir Karagañçu. – Kişinöv : Tehnica-Info, 2018
(Tipogr."ELAN POLIGRAF" SRL). – 92 p.

200 ex.

ISBN 978-9975-63-430-4

821.512.165(478)-32

K 22

ISBN 978-9975-63-430-4

© Vlad-Demir Karagañçu

DOMNİKA

Bu olayları bana dayma annadardı anam, açan bən başladıydım gezmää şkolaya da ilerdeki meraklı, kasavetli olduklar brakardılar derin iz aklımda. Te karar aldım dizmää anamın laflarını aşadaakı annatmaya melodrama formasında, özünnän ölä, nicä işittim ondan, ama düzülü kendi şindiki bakişımaya hem fantaziya görä.

*

Avşamdan hava açıktı. Üülen tarafından usulca esärdi bir lüzgercik. Yorgun aar çiftçilik işlerindän insannar tez yattıydılar uyumaa. Usluluk duyulardı küüdä. Sade birkaç evdä taa yanardı gaz lampaları.

Gecä yarısından sora kara bulutlar dübüdüz kapladıydılar gökü. Bol-bol yaamur borannan geldiymiş Yarküüyün üstünä. Durmamayıcı çimçirik çakardı, gök gürlärdi. Bir üüsek kavak aacını, yakın kliseyä, yıldırım urduydu. Boran köktän çıkarardı aaçları, alardı fukaara evlerin kamış örtülerini. Ama tezdä furtuna geçtiydi komşu küülerä.

Çin-sabaalen klisenin starostası Manzul Dimu gittiymiş kliseyä bakmaa, yapmamış mı boran bir zarar dolayında. Bulduydu klisenin kapusunu açık. Baktıynan içinä, şaş-beş kaldıydı. Kimsä gecä vakıdında girmiş kliseyä. Döşemedä kalmış çamurlu çarık izleri. Erdä darmadaan yuvarlanarmış popazların rasaları, başka rubaları, klisä kiyatları, birkaç ikona. Belliydi, ani bu gecä hırsızlar soymuşlar kliseyi.

Bu fenalı starosta hemen bildirdi daskala Aksenti Yanulova, daskal da – popazlara David Dronova hem Silanti Parfönova. Bu kötü haber hemen daaldıydı bütün küüyä da pek kasavetlendiriydi insannarı.

1856-1878-inci yıllarda Yarküü bulunardı Moldova voevodluunda, sora da Romıniya devletindä.

Kaybettiynän Kırım Cengini Türkiyeyä, Franñiyaya hem Angliyaya karşı, Rusiyayı zorlamıştılar, Paris paktına görä, versin Basarabıyanın Kahul, Bolgrad hem İzmail bölgelerini Moldova voevodluuna, Türkiyenin vasalına, angısı 1859 yılda birleşmiş Valahiya voevodluunnan da 1861-inci yılda bilä almışlar eni ad – Romıniya.

Enesdiyän Romıniyanın yardımınan 1877-1878-inci yıllarda Türkiyeyi Rus-Türk cengindä, Rusiya eklediydi enidän kendi devledinä Basarabıyanın üülen tarafını da bütün Bucaa genä kullanardı rus zaabitleri. Romıniya sa olduydu kendi başına devlet.

Yarküüyün eni klisesi kurulmuş 1860-1866-ncı yıllarda küülülerin paralarinnan hem İzmail, Galaț, Bolgrad, başka Tuna boyundan kasabalarındaki kliselerin yardımınan.

Yakın elli yıl slujba yapıları klisedä. Binnärlän uşak vaatiz olduydu, gençlär steonazlanardı orada. Pazar günnerindä, hristiyan yortularında küülülär gidärdilär kliseyä da te 1912-nci yılın orak ayın 24-ündä, çarşamba gününä karşı, olmuş bu bela – soymuşlar kliseyi.

Geçän pazar, orak ayın 21-indä, yaamurlarlan, gürültüyän, yıldırımnan Ayoz İliyä prorokun yortusunun ikinci günündä klisedä büyük slujba olmuş. İnancılar çok para koymuşlar. Bezbelli hırsızlar tamah olmuşlar o paralara, klisedä başka kıymetli işlerä.

Yarküüyün başı Petrioglu Stepan yolladı haber Bolgrad bölgenin pristavına, ani geçän gecä hırsızlar soymuşlar kliseyi. Cumaa günü sabaalendän küüyä geldi urädnik Mihail Petroviç Lütiy iki jandarlan.

Popazlar artık hazırlamıştılar klisedän çalınma kıymetlerin listesini: iki gümüş stavroz sudan ayazma yapmaa deyni, iki gümüş çaşka hem altı gümüş komka kaşu, yıldızlı melhiordan iki derin çanak, iki kandila, üç mumnuk, çok ufak klisä kıymetleri hem 15 rublä, ani o vakıtlarda çok para saylardı.

Yarküüdä delikannıların arasında ayırıldardı bir kıvrak boylu, kara gözlü hem gözäl simalı çocuk – Avramoglu Kosti. Yaşardı sade anasinnan Sultanaylan. O dördüncü uşaktı ayledä. Ačan Kosti doldurduydı 15 yaşını, geçindiydi bobası, Avramoglu Vani. Sora biri-biri ardından evlendiydi kakuları.

1912-inci yılda Kosti 19 yaşındaydı. Beş desätina topraa işlärdilär anasinnan ikisi. Tutardılar iki beygir, taliga, birkaç koyun hem ev kuşları aulda.

Kosti büüdüydü girgin, çemrek hem kuvetli olan. Güreşmektä o hepsini ensärdi, serbezli kişileri kolay uslandırdı, küüdä saygılı çocuktı. Çok kız onu beenärdi, ama vardı duşmannarı da – ilk sırada zengin çocuklar, kimin beendii kızları verärdilär ona çiçeciklerini horularda. kız oturuşlarında.

Geçän pazar günü verdiydi Kostiyä çölmek çiçeciini varlı Beylikçi Lambunun gözäl kızı Tudora, kimi beenärdi zengin Stanço Todurun oolu, Tanas. O o saat başladıydı dikleşmää Kostinin önündä.

– Nicä sän kıyıştın istemää Tudoranın çiçeeni? Bilmeersin mi, ani bän onu beenerim?

– Unuttum sormaa sana, istemää senin kayıllını, – gül-mää alıp onu, dedi Kosti.

– Bobası bana isteer onu evermää, ölä ki karışma bizim aramıza, zerä sora çok pişman olačan, – ekledi Tanas da

çekildi bir tarafa, ama üzü bim-biyaz oldu du üfkedän, kindän.

Avşam üstü Kosti kafadarınnan, Daulcu Trifunnan, gitti kırçmaya buyurmaa birär filcancık rakı. Orada artık bulunardı Stanço Tanas iki batüsunnan hem onnarın çiraanın oolunnan, akılsız Eşekçi Panayotlan. Hepsi kefliydi.

Çıktıynan kırçmadan, Kosti dedi:

– Acaba ne fenalı hazırlêêrlar arsız Stançolar birkimseyä karşı? Onnar boşuna harcamêêrlar parasını sarfoş yapmaa akılsız Eşekçiyi.

– Kim biler ne var canabetlerin neetindä, – cuvap verdi Trifun, – kal saalicaklan! – ekledi o da saptı auluna.

Kosti hem Trifun yaşardılar bir maaledä, Tumarva yolun boyunda, birkaç ev aşırı. Kosti baktıydı yoluna, ama gitmediydi evinä. Diil uzakta yaşardı yalnız bir gençecik 23 yaşında dul karıcık, Taşçı Domnika. Kocası Taşçı Yordan iki yıl geeri buulduydu göldä. İkisi dä saygılı hem varlı ayledändilär. Onnar evlendiynän, bobaları kurduydular onnara eni ev, veridiylär toprak, ama, bezbelli, verämemişlär kısmet. Dört yıl yaşadılar barabar, uşacık sa yapamadılar.

Domnika yas tuttu ydu kocasına iki yıl, sora sa göz koyduydu Avramoglu Kostiyä. O gözäl simalı, kara gözlü, pembä yanaklı, incä belli, kıvrak boylu, büyük güüslü, kıvrıcık saçlı, kırnak insancık çok adamı maaledä uykusuz yapardı, ama vardı ilişkilii hem sevärdi sade Kostiyi. Sevärdi aalemin gözündän saklı, sevärdi bütün canından, sade onun için yanardı ürecii gecä-gündüz. Sevärdi umutlanmayarak ona eş olmaa. Yaşardı büünkü günnän, şindiki sevgiylän.

Kosti enikunu urdu sırçaya parmaannan üç kerä. Domnika hemen açtı kapuyu, sarmaştı Kostinin ensesinä da

çeketti öpmää yanaklarını, gözlerini, yapıştırdı dudaklarını onun dudaklarına. Kosti aldı karıcı kucaana da yaklaştı pata, döşeli biyaz taazä çarşaflan, yastık üzlerinnän. Çabucak soyunup, yattırdı onu yataa...

Yastıkların altında Domnika tutardı taazä feslen, angı - sından daalardı yataa gözäl aromata. İçerdä duyulardı kara naanä hem leuštän kokusu. Domnika hazırlamıştı maasuz Kostiyä deyni manca kuzu etindän hem gözlemä koyun piinirinnän bir dä çölmecik boza. Buyurduynan biraz o imek - lerdän hem içtiynän birär filcancık boza, genä döndülär yataa. Bütün gecä onnarı uyku almadı. Kostinin şevkini pek çok uyandırardı Domnikanın temiz soluu, onun bal gibi tatlı dudakları, taa uşak emmemiş skulpturada gibi güüslerin pembä çiidäleri.

– Bän hazırım canımı vermää senin için, Kosticiim. Bilerim, ani sän bana, dul kariya, evlenmeyecän, ama seni sevecäm, nekadar yaşayacam bu dünnedä. Bän salt seninnän duyduğum sevginin haliz dadını, aydın dünnää bana cennet oldu, – sık-sık soluyarak, fisirdärdi Domnika.

Bu laflar ölä dalgalandırardı Kostiyi, ki o genä, kaçınıcı kerä bu gecä, istediyci sevişmää bu melek gibi gözäl hem cana yakın karıcıklan. Sabaaya karşı yorgun hem sevgidän sarfoş gibi gittiyci evinä.

O hatalı gecedä, açan soydular kliseyi, Kosti genä yattıycı Domnikaylan, angısı sabaaya karşı açtıycı ona sekretini:

– Dört yıl yaşadım kocamnan, ama uşacım olmadı. Kaynanam beni gözdän çıkarardı, yapardı beni kısır karı. Te sade üç ay sevişerim seninnän da üklü kaldım taa ilk ayın içindä. Ama sän raatsız olma. Bän lafettim Paraskiva babuylan. O kayıl oldu bana düşürmäk yapmaa.

– Neçin sustun şindiyä kadar? – sordu Kosti.

– Korktum, ani istämeyecän görüşmää benimnän bundan sora. Bana sensiz kalmaa ölümdän beter, – itraf etti Domnika.

– Atlama yapmaa bu işi, düşünemez, nicä yaşamaa ileri doru, – dedi Kosti. O bütün havezlän, can sıcaklınnan öptü Domnikanın dudaklarını da saalıcaklan ayırdı ondan. O bilmäzdi o anda, ne seremcä bekleer onu tezdä. Onnarın ilişkilerini bilmärdi hiç biri bilä, hiç kafadarı Daulcu Trifun da.

Cumaa günü Eşekçi Panayot gitmiş primariyaya amazlamaa, ki o bilärmış, kim soymuş kliseyi:

– Bän geçärdim klisenin yanından, açan çimçirik çaktı, da kapunun önündä gördüm Avramoglu Kostiyi. Bekim o soydu kliseyi, – eklemiş o.

Jandarlar o saat gittiydilär tutmaa Kostiyi. O hazırlanardı anasının harmannamaa booday demetlerini, angılarını getirdiydi ilerki günü arabaylan kırdan. Jandarlar kelepçeledilär ellerini da döndülär onunnan primariyaya.

O bulanık vakıtlarda, açan altı yıl geeri Komratta olduydu kalkıntı, jandarlar Bucakta karezliydilär. Onnara büyük kuvet verilmitiş. Bölä durumda düştüydü onnarın ellerinä Avramoglu Kosti. Urädnik Lütiy hemen başladı onu sorguya çekmää:

– Nereyi sakladın klisedän çaldın işleri? Çevir onnarı kendiliindän da ozaman taa ilin ceza kabledecän.

– Bän yapmadım bu fenalı, – aykırı söledi Kosti.

– Burada var martur, Eşekçi Panayot, angısı görmüş seni o gecä klisä kapunun önündä! – sertlendi urädnik.

– O yalan söleer, – sorgucunun gözlerinä bakarak, uslu seslän lafetti kabaatsız çocuk. O istämedi sölemää, ani o

gecä yattı Taşçı Domnikaylan da yoktu nicä bulunsun klisenin yanında, istämedi laf çıksın küüdä onnarın sevdası için da gülüntü olsun sevgili Domnikası karıların arasında, babuların dillerindä, utandırısın onun anasını-bobasını.

– Çözün dilini bu kanırık hırsızın, – buyurdu Lütıy jandarlara, – düyün, zeetleyin itraf edincä kabaatını!

Jandarlar canavarlar gibi atıldılar Avramoğlu Kostinin üstünä, soyundurdular rubalarını, yıktılar erä da başladılar düümää arapniklärlän, kısa jandar sopalarinnan nereyi razgelärsä. Zeetleedilär iki gün sabaalendän avşama kadar, gecä vakidında sa tutardılar maazada giimni sade içdonunnan. Kostiyi yoktu nicä tanımaa: bütün güüdesi kaplıydı kannı ıçırannarlan, üzü, göz kapakları şişmiştilär, tırnakları morarmıştı kapuyulan sıkılmaktan...

Kosti annadıydı, ani zeetleyeceklär öldürüncä da aldıydı üstünä kabaatı. Pazar günü o dedi:

– Bän soydum kliseyi. Çalma işleri sakladım, bir payını sandıın içinä, rubaların altına, öbür payını da kilerdä, unnan dolu kadanın dibindä.

Urädnik popazlan David Dronovlan pindiydilär bir taligaya, jandarlar da Kostiyän ikinci taligaya da gittiydilär bulmaa çalma işleri, ama boşuna. Taraşladıydılar bütün evi. Hiç bir erdä bişey bulmadılar. Anası aalayararak, yudarkan yaşlarını, sorduıdu Kostiyä:

– Neçin, oolum, almışın üstünä bu fenalı, angısını sän yapmadın?

– Dayanamadım artık zeetlerä, mamu. Butürlü kazandım bir aralık. Öldürecekler köpeklär, – yavaşacık, tutnuk seslän cevap verdiydi Kosti. O gücülä durardı ayakça.

Domnika, gördüynän aulundan ne halda bulunêr Kosti,

gitti onun evinä. Girdi içeri, diz çöküp Panaiya ikonasının önündä, üç kerä yaptı stavrozunu da, korkusuz bakarak urädniin üzünä, ölä lafetti:

– Bän, Taşçı Domnika, Kıvırcık Petrinin kızı, raametli Taşçı Yordanın dul karısı, Panaiya ikonasının hem ay bobanın önündä emin ederim, ani Avramoglu Kosti o gecä, açan soymuşlar kliseyi, avşamdan sabaaya kadar yattı benimnän da hiç çıkmadı içerdän. Namuzlu çocuk olarak, o bezbelli istämedi sölemää Sizä bunu, daalması küüdä kötü laflar benim için deyni. Siz boşuna zeetlemişiniz bu gururlu, namuzlu, cana yakın, çetin karakterli çocu.

– Çoktan mı buluşürsünüz? – sordu urädnik Domnikaya, angısının gözellii büülediyidi onu.

– Kocam buuldu göldä iki yıl geeri. İki yıl yas tuttum ona, sora sevdim Avramoglu Kostiyi bütün ürektän umutsuz, ki o, delikanni çocuk, isteyecek bana, dul kariya, eş olmaa, – çuvap verdiydi Domnika.

Urädnik Lütıy inandı kariyı da buyurdu jandarlara bollatsinnar Avramoglu Kostiyi.

Koyup ortalaa kendi karı namuzunu, kendi raatlıını bu diil sıradan insancık ölä kurtardıydı sevgili çocuun canını.

Jandarlar popazlan gittilər taligalarlan, Kostiyi sä braktilar evindä pek yufka halda: o durmamayca üüsürärdi, gölmää yapışmıştı ıçırannara kuru kannan, güüdesindä saa er yoktu, teni yanardı koor gibi.

Tezdä toplandıydı kakuları, enişteleri, çıçusu. Kestiylilär bir koyun da onun taazä sıcak derisinnän sardıydılar çıplak güüsünü hem arkasını.

Komşular siirettiylilär aul aşırı hepsini, ne olardı Avramogluların aulunda, evindä. Sabaalen bütün küü bilärdi,

ani Avramoglu Kostiyi kabaatsız zeetlemişlär. Türlü laflar daalardı haliz hırsızlar için. Maaleci babular sa tutunduydular bilemää dillerini Domnikaya karşı:

– İştiniz mi, mari, dul Taşçı Domnika kendisi açıklamış, ki yatıp-kalkarmış delikannı çocuklan, Avramoglu Kostiyän? Ne üzsüz karı!

Urädnik Lütıy şüpelenärdi, ki olabilir Eşekçi Panayot yaptı bu hırsızlı da çalıştı doorutmaa onu yannış yola, ama düşü-närdi ertesi günü, pazertesi, çekmää onu sorguya.

Gittiydi gecelemää Stanço Todurda. Keflicä olup, söle-diydi şüpesini ona. Sabaalen yolladıydı jandarları tutsunnar Eşekçi Panayotu, ama o yok olmuştu izsiz. Kimsey onu başka görmediydi. Küüdä lafedilärdi, ani çok para harcamış Stanço Todur, koyunca yola urädni vazgeçsin bu hırsızlı araştırmaktan.

Lütıy yazdıydı raport pristava, ani kliseyi soymuş Eşekçi Panayot, angısı kaçmış küüdän da neredäsä saklanêr.

Kostinin saalı gün-gündän taa beter olardı. Çıplak, suuk maazada, suuklatmış ak ceerlerini. Üüsek yangından dayma kendini kaybedärdi. Durmadaan üüsürärdi, innärdi, acıyardı bütün güüdesi, sızlardı herbir kemicää. Anası artık umutlan-mardı, ani oolu alışacak, çıkabilecek bu haldan. Hazır tutardı mum, günnük, hojma yanardı kandilcik Pananiya ikonanın sergenciindä. Açan oolu açardı gözlerini, hep sorardı, neçin yok yanında Domnika.

– Domnikanın var kendi evi, ne aarasın burada? – cuvap verärdi anası, ama Kostı onu işitmäzdi, genä kapardı gözlerini.

Domnika Kostinin büük kakusunun kocasinnan, Tuzla Vasiylän, gittiydilär taligaylan Tumarvaya aaramaa bir doktor,

angısı kayıl olacak gelmää Yarküüyä da incelemää bir hastayı. Çok para harcadıydı o sevdalı karıcık bulmaa ölä doktoru. Doktor verdiydi türlü ilaç, annattıydı, nicä onnarı kulanmaa.

– Çok saa ol, Domnika, çok şükür ederim sana, ani kurtardın beni o canavarların pañçalarından. Te şindi dä çalışêrsın çıkarmaa beni bu haldan, – yavaşacık, ancak işidilän seslän dedi ydi Kosti. Domnikanın gözleri dolduydu yaşlan. Hiç sakınmadaan anasından, doktordan, öptüydü onun yanaklarını, dudaklarını.

Doktorun ilaçları hem küüyün ilaççı babuların çalışmaları kurtardıydılar küüdä en saygılı çocuu arhangilin elindän. Yakın iki ay düündüydü Avramoglu Kosti yaşamak hem geçinmäk arasında da şindi, küçüklüündän kuvetli hem saalam olarak, Allahın yardımınnan, yavaş-yavaş gelärdi kendinä, makar ki saalı taa yufkaydı.

Diil sıradan, käämil hem ii kalpli Taşçı Domnika hepsinin dilindäydi. Çoyu ona maana bulardı, kötülärdi. Geler şaşmaa, ani Kostinin anası da, kakuları da ona arka olardı. Hepsindän çok çalışardı kirletmää Domnikanın adını Stançolar, engellettiydi deyni gerçeklensin onnarın hayın neetleri.

Diil kolay lafetmäk beklärdi Domnikayı anasınnan hem bobasınnan:

– Sän yaptın gülüntü küüdä kendini dä, bizi dä, – dedi mamusu, Kıvırcık Sofi, – neçin baalanmışın delikanni çocuklan sendän dört yaş taa küçük? Ne, korktuydun, ani bulmayacan kendinä eş bir genç dul adam mı?

– Siz beni zorlan everdiniz 17 yaşındayken sıradan çocaa, Taşçı Yordana, zengin ayledän deyni. Dört yılın içindä hiç duymadım yaşamının dadını onunnan. Ev saabisi gibi dä,

koca gibi d  beceriksiz adamdı. Ondan uşacıım olmadı. Anası  ıkarardı g zlerimi bunun i in, ikid -bird  yapardı beni kısır karı. Sevdaya d şt m Avramoglu Kostiy  ilk bakıştan. Onun gibi  ocu u yok nic  sevmem .     ay g r şt m onun da taa ilk ayın i ind   kl  oldum. Te şindi taşıy rım onun uşacıını. İstedim yapmaa d ş rm k, ama o kayıl olmadı. Dedi, ki ikimiz d ş necez, nic  yaşamaa ileri doru. Bilm zdi, zavallı, ne seremc  bekleer onu tezd .  ld r ceydil r kabaatsız  ocu u jandarlar, eer b n karışmasaydım, –  l  cuvap verdi Domnika anasına-bobasına.

Kıvırcık Domnika bitirdiydi iki klas rus devlet şkolasında. İsl    ren rdi, isl  c  lafed rdi rus a. İki yıl geeri ge irdiydi kendi adına evi hem iki des tina topraa, angılarını işl rdi bobasının bil . İki des tinayı, buulduynan kocası, kaynatası sudlan aldıydı geeri. İstediydi yarım ev i in ona Domnika para  desin, ama sud kesti ydi b t n ev kalsın raametlinin karısına.

Kosti yavaş-yavaş kuvetleş rdi. Gen  başladıydı dolaşmaa Domnikayı, angısı tatlı duygularının  alışardı unutsun o zeepleri, angılarını  ekmiş, kabaatsız olarak jandarların ellerind n.

– Kosticiim, sev beni nic  canın  eker. B n seninim fikirlerimn n d , b t n tenimn n d , – dey rdi Domnika.  p rdi onun dudaklarını, g zlerini, yapışardı ona sıcak teninn n, gercik g slerinn n.

Kosti annardı, ani bu akıllı, k  mil, ona candan baalı karı, angısı taşıy r onun uşacıını, olacek onun eşi, ani ona başka kimsey diil l  zım bu d nned . O bir şafk gibi gec  karanında olduydu ona en aar vakıtta onun yaşamasında, acımadaan kendisini kurtardı onu  l mn  seremced n.

Birkaç gündän sora, aldıynan avşam ekmeeni, o dedi anasına:

– Domnika geçecek yaşamaa bizdä. Olacek benim eşim. O yakın üç ay üklü bendän, da bän istämeerim, ki benin uşacım büüsün bobasız.

– Vay, oolum, ayıp insandan, ki sän, küüdä saygılı delikanni çocuk, evlenäsin dul kariya! – çiledän çıktı Sultana.

– Benim hiç umurumda diil, ne düşünecek aalem. Açan beni, kabaatsızı, zeetlärdi jandarlar, kimsey acımadı, kimseyin uykusu bozulmadı. Sade Domnika, koyup ortalaa kendi namuzunu, kendi raatlını, kurtardı benim canımı, – cuvap verdi Kosti.

O pek diişildiymi o seremcedän beeri. Şen hem girgin, ilk delikanni küüdä, şindi olduydu bir kakaval çocuk. Sade sevdalı duyguları Domnikaya derinnenärdi, aliflenärdi gündän.

Ertesi günü Domnika genä dolaştı anasını-bobasını da bölä lafetti onnarlan:

– Biz Avramoglu Kostiyän ikimiz karar aldık evlenmää. Bän geçecäm yaşamaa onun evindä. Saa olun, ani adadınız bana iki desätina toprak düündä ilk kocamnan, hem ani yaptınız bizä onun bobasınnan eni ev. Afedin, ani bu evlenmäk olmeêr adetlerä görä. Bän dul kariyım, o sa delikanni çocuk. Yollasın dünürçüleri istemää beni sizdän yakışmêêr. Açan isteyeceniz bizi açık candan afetmää, biz büyük havezlän gelecez. Sora steonoz olacez da yapacez bir konuşka.

Nekadar lafetti Domnika, bobası salt kıvırdardı bıyıklarını, bir laf eklämediydi anası da.

– Kalın saalıcaklan, – dedi Domnika da döndü evinä.

Ertesi pazara karşı Kosti getirdi Domnikayı kendi evinä.

Anası Sultana qarşıladı onnarı Panaiya ikonasının. Genclär, diz çöküp, öptülär ikonayı, sora da çocuun anasının elini. Sultana yaptı üç kerä stavroz onnarın üstünä da ölä lafetti:

– Ko o sevda, ani birleştirmiş sizi, olsun sizinnän bütün ömürünüzä!

– Saa ol, mamu, şükür ederim sana, ani annadın beni da verdin kayıllını, ki Domnika olsun benim eşim, – dedi Kosti.

– Saa olun, – ekledi Domnika, – hatır güdecäm Sizä, nicä güderim kendi anama, her zaman sesleyecäm Sizin nasaa-tınızı!

İki haftadan sora Kıvırcıklar teklif ettilär gençleri sözleşmää. Kasım ayın beşindä, cumertesi günü, delikanni Avramoglu Kosti hem dul Taşçı Domnika stenoz oldular klisedä, da o akıllı, gözäl hem geniş cannı karıcık, şindi artık Avramoglu olup, bulduyu kısmetini bu dünnedä.

Naşa hem saadiç stenozlukta olduydular Kostinin büyük kaku Kireki hem eniştesi Tuzla Vasi. Stenoz etti gençleri ay boba Silanti Parfönov.

O avşam, pazara qarşı, oldu konuşka. Toplandıydı güveyin Kostinin kakuları, enişteleri, çıçusu, bulusu; Domnikanın anası-bobası, iki batusu karılarının hem Daulcu Trifun, Kostinin kafadarı. Konuşkacılar çok baaşış getirdiydilär gençlerä. Seftä o seremcedän beeri Avramogluların evindä duyduları şennik.

1913-uncu yılda, gücük ayın 10-uncu günündä Domnika duudurdu bir çocuk – birä-bir Kosti, sade saçları kıvırcıktı, nicä Domnikanın saçları. Adını koyduydularlar Vani – vakıtsız geçinmiş dädusuna anmak. Kırk gündän sora uşacı vaatiz etti İvan adınnan genä ay boba Silanti Parfönov. Nuna olduydu Kostinin kaku Kireki.

Ortodoks hristiyan dinin kanonuna görä, uşacın anası vaatizlikte bulunmardı. Domnika durardı klisenin kapu önündä. Sora ay boba prost ettiydi onun günaasını, ani sevişlän uşak duudurmuş deyni.

Haliz hırsızları, angıları soyduydular kliseyi, kimsey başka aaramadıydı. Kimsey aaramadıydı izsiz yok olan akılsız Eşekçi Panayotu da. Bobası, Stańço Todurun çıraa, sormuş çorbacısına, bilmeer mi bişey Panayotun kaybelmesi için. Bundan sora, annaşılmaz durumda, yıkılmıştı üstünä dolu araba, nedän tezdä öldüydü. Ansızdan hastalandıydı anası da geçindiydi bir hafta içindä. Ölä süündüydü Eşekçilerin soyu Yarküüdä.

Beylekçi Lambu vazgectiydi neetindän evermää kızını Stańço Tanasa. 1913-üncü yılın hederlez ayında Tudora evlendiydi Daulcu Trifunnan.

O işleri, ani kullanılêr klisedä, yardım ettiydilär enidän edinmää küülülär hem İzmail, Bolgrad, Tumarva kliseleri.

ÜSÜZÜN ECELİ

Aydınanardı. Biri-biri ardından süünärdi yıldızlar. Sade Sabaa Yıldızı hep taa şen hem gururlu şılardı göktä. Horozların sesleri ölä hızlı işidilärdi, sansın onnar yarışardılar, angısı taa keskin ötecek. O tarafta, neredä bulunardı Kürkçü Todurun evi, kederli-kederli salardı köpeklär.

Geldiydi yaz. Kirlarda çok iş vardı. Çiftçilär hazırlanardı-lar gitmää tarlalarına.

Bütün küüyä aaz-aazdan laf etiştiydi, ani bu gecä olmuş bir büyük bela: öldürmüşlär Kürkçü Toduru hem soymuşlar onun evini. Komşular sabaalen görmüşlär, ani evin önündä, kan içindä yatarmış kesik girtlaannan ev saabisi. Eşiktä, saçlarını yolarak, aalarmış onun karısı Varka. Komşuların soruşlarına o bişey cuvap etmäzmiş, sade sıralayarak, sölenärmış: „Çingenelär, çingenelär...”.

O zamannar Basarabiya bulunardı Romıniya devledindä. Yarküü girärdi İzmail bölgēsinä. Bucaan üülen-batı tarafın-dan küülerin kuvet organnarı (pretura, prokuratura, jandarlık) bulunardılar Tumarvada.

Ani bu gecä öldürmüşlär Kürkçü Toduru, artık bilärdi küüyün primarı da, Kuyumcu Vani – en zengin çorbacı Yarküüdä. Onun bobası Kuyumcu Mälçu boyardı bir vakıt.

İrminci asirin irminci yılların başlantısında Yarküüdä olduydu toprak reforması, nicä bütün Basarabiyada da. Kuyumcu Mälçunun vardı bin desätinadan zeedä topraa. Ona iki oolunna braktıydılarlar 100 desätina, Kalanını payettıydılär küüyün çiftçilerinä. Kuyumcu Vanıyä düştüydü 50 desätina hem bobasının başka zenginnii.

Primar telefon açtı Tumarvaya – jandarlara hem proku-

raturaya. Yardımcısını Burçu Mitiyi bir gardistlän o yolladı Kürkçü Todurun evinä. Onnara izin verdi kimseyi aul içinä girmää brakmasinnar hem beklesinnär orada Tumarvadan jandarları hem sorgu daavacısını.

O yıllar yazın, pazar günneri, küüyün ortasında gençlär toplanardılar horuya. Delikannı çocuklar tutardılar çalgıcıları da üülendän sora başlardı horu. Kızlar gelärdilär gözäl tutmalık fistannarlan, angıların altından görünärdi hasadan eteklerin gergefleri. Başlarına baalardılar bir batista. Onun altına, kulaan yanına, koyardılar birär top çölmek çiçää. Boynularına takardılar altınnarı, birkaç sıra boncuk hem sedef. Kollarında hem kulaklarında yalap-yalap edärdilär gümüş blezicklär hem küpelär.

Çocuklar giyärdilär kara don, kara jiletka hem maavi gölmek. Başlarında taşıyardılar kara yada maavi paraliya, ayaklarına giyärdilär deridän çizmä.

Gençlär görünärdilär biri-birinä pek gözäl, yakışıklı. Kızlar taa çok mayıl olardılar esmer bıyıklı olannara.

Horuyu düzärdilär ilkin kızlar. Onnar dizilärdilär kol-kola da yapardılar bir büyük çevrä. Sora horuya katıldılar çocuklar beendii kızların yanına.

Etişmiş kızların ardından gelärdi anaları onnara göz-kulak olmaa. Allaa korusun, olmasın bir uygunsuzluk yada terbiyesizlik çocukların tarafından da gülüntü yapsınnar onnarın kızlarını!

Gençlär sevärdilär oynunnarı: „düz ava”, „batay”, „sırba”, „joyan”...Avşama dooru, açan horu yakındı bitmää, herbir delikannı yollardı kafadarını beendii kıza istesin onun için çölmek çiçeeni. Açan kız kayıl olardı – sayıldardı, ani o beener bu olanı. Çocuklar kızların çiçeklerini takardılar paraliyasına.

Balaban Stoyan pek sevärdi Yanul Varkayı. Horularda salt onun yanında oynardı, salt onun çiçeeni alardı da hodullanardı bununnan. Oynarkan yanaşık, ya sıkardı elceezini, ya suvazlardı omuzçuunu. Açan karşılaşardı gözleri, Varka uzun kirpiklerinnän çalışardı saklamaa Stoyandan onnarı, sakınardı çıkmasın bir kötü laf büük sevdasına. O pek islää annardı, ani fukaara, çizsiz kız olarak, az umut eşlensin zengin Stoyannan.

Balaban Stoyan ayırılardı öbür gençlerdän şen harakterinnän, şeremetliinnän. O bir karagöz, kara bıyıklı hem kıvrak boylu olandı, görünärdi pek gözäl. Hepsindän islää oynardı „kadıncayı“, „maramcayı“, pek uygun, becerikli yapardı her bir adımı.

Avşamnen, açan bitärdi horu, delikannılar taa şennenärdilär çırtma sesinä. Öbür çocuklar yapardılar çevrä Stoyanın dolayında da mayıl olardılar bu yakışıklı hem saygılı çocuun käämil oyununa.

Yanul Varka üüsüz kızdı, yaşardı lelüsunda, anasının kakusunda. Onun bobası, Yanul İlişka kaybeldiydi İlk Dünya Cengindä. Edi yıldan sora hastalandıydı anası da gencecik öldüydü. Varka ozaman ancak doldurduydü sekiz yaşını. Bu kızcaazın üstünä düşärdi pek çok aar iş: bakmaa Maşu lelüsunun küçük uşaanı, doyurmaa kuşları, süpürmää, toplamaa evin içini – bütün gün hep iş başında. Şkolaya gezmää, öğrenmää okumaa-yazmaa onun hiç aklına da gelmäzdi. Onun yaşında uşaklarlan buluşmaa, oynamaa vakıdı etişmärdi. Giidirärdilär Varkayı fukaara. Rubacıkları, ayak kabı – ne kalmış lelüsunun taa büük kızlarından.

Şindi Varka onsekiz yaşındaydı, etişmiş gözäl simalı kızdı: yanakları – pembä alma, dudakları – iki olmuş kirez, göz -

leri sä – kara üzüm gibi, kaşları – pak iki eni ay. Kalın, kol gibi, kara pelii pek düzardı onun incecik, fidancık gibi boyunu. Bölä käämil kız Yarküüdä başka yoktu. Delikannıların çoıy beenardı Varkayı, ama o sevardı sade Stoyanı.

Ozamannar analar-bobalar everärdilär delikannıları kendi fikirinä görä. Zenginnär aarardılar oollarına zengin kız: çok topraa olsun hem çok çiiiz getirsin, bir saygılı ayledän olsun.

Bir pazar avşamı Stoyanı çaardı bobası lafa durmaa. O ölä söz söledi:

– İştittim bän, oolum, ani sän kaybetmişin aklını da sevmişin Yanul İlişkanın üüsüz kızını. O sana eş olsun uy-mêêr, – dedi o, sansın kesti.

– Boba, bän Varkayı pek severim, o da beni sever. Biz zenginiz. Allaa yardım edecek da öla işçi karımnan, nasıl Varka, fukaara olmayacez, taa çok varlık toplayacez kendi terimizlän, – bakarak bobasının gözlerinä, dedi Stoyan.

– Bitireces bu boş lafları! – çiledän çıktı bobası. – Gelän haftaya yollayacez dünürcüleri Yabancı Trifuna. Onun kızını Katinkayı isteyecez sana gelin olsun. Yabancı ünärdi kırçmada, ani hazırlamış kızına çok çiiiz hem on desätina toprak var neeti adamaa. Bän dä sana verecäm taa on desätina, yapacez sizä bir büyük ev, da ozaman bütün küüdä siz çok saygılı aylä olacenziz.

Stoyan şaş-beş kaldıydı, gözlerinä karannık çöktüydü. Titireyeräk, peltek dilinnän, tutnuk seslän yalvardı bobasına:

– Boba, Katinka çirkin kız: bacakları incä, güüsü tafta gibi, burnusu büyük, dişleri iiri. Sän beni bütün ömürümä zavallı mı isteersin yapmaa? Ayoz gibi gözäl hem temiz Varkayı sän isteersin bän diştireyim bu cumaa babusuna mı?

– Bacakları incä, oolum, ama kilimneri hem yorgannarı kalın. Güüsleri küçük, ama kırdı tepeleriniz hem aulunuzda saman hem ot skırtalarınız büyük olaceklar. Zengin adam bulur kendinä gözäl kadın başka tarafta, açan canı çekecek, – cevap verdi Balaban Ristu da braktı oolunu yalnız, kendinä gelsin. İçeri girärkän, kapunun önündä çevirdi üzünü Stoyanın tarafına da üfkeli ekledi:

– Açan beni seslämeyecän, bişey sana vermeyecäm. Ozaman senin Varkannan git Yabancılara da yanaş onnara çırak!

Ristu girdi içeri, ama onun bitki lafları biz gibi battılar Stoyanın imiinä.

Balaban Ristu zengin çorbacıydı, otuz altı desätina topraa vardı. Tutardı dört beygir, iki öküz, iki inek hem çok koyun. Aulu kuş doluydu. Vardı beş uşaa: iki oolu, üç tä kızı. Hepsi yakışıklıydı, gözäldi. En büyük oolu Stoyandı, sora sa üç kız: Zina, Tudorka, Sofi. Küçük oolu Peti düşärdi kalsın evlerä. Kızlarına hazırlardı versin ikişär desätina toprak herkezinä. Küçük ooluna düşünärdi braksın irmi desätina.

Ristu bir kalın, büyük gursaklı adamdı. Küüdä onu sayardılar fena hem bir sıkı, tamah kişi.

Yabancı Trifunun dädusu gelmiş Yarküüyä 1870-inci yıllarda, kavkaz simalı olarak. Çok parası varmış. Evlenmiş bir dul uşaksız kariya, angısına kocasından kalmış iki başlı, keremetlän örtülü ev hem dört desätina toprak. Küüdä hepsi ona deyərmış yabancı adam. Onuştan kalmış laabı „Yabancı”. O satın almış çok toprak da tez vakıtta olmuş zengin çorbacı Yarküüdä.

Trifunun vardı sade iki kızı: Katinka hem Vasilka. Küçük kızına Vasilkaya düşünärmış alsın iç güveliinä çok uşaklı

ayledän bir işçi hem çalışkan çocuk.

Bütün küü bilärdi, ani oktäbrinin ilk pazarında Balaban Ristuda düün olacek. Onun oolu Stoyan evlenecek Yabancı Trifunun kızına, Katinkaya. Çok kişi şaşardı, nasıl ölä gözäl hem akıllı çocuk, Stoyan, kayıl olmuş evlenmää Yabancı Trifunun çirkin kızına. Ama annardılar, ani zenginnik için tamah Balaban Ristu zorlan koydu yola oolunu evlensin Yabancı kızına. Çoyu sa maana bulardı Stoyana, ani o ölä kolay vazgeçmiş sevgilisindän, Yanul Varkadan.

Stoyan bitirdiydi dört klas. Üürenärdi pek islää. Üüredicilär, küüyün popazı hem primar nasaat verärdilär Balaban Ristuya yollasin oolunu üürenmää ileri dooru Bolgrad lişteyindä. Ama Ristu saymadı, ani bu läüzüm onun ooluna, istämedi harcamaa parasını “boşuna”, nicä o düşünärdi.

Stoyan çiftçilik edärdi çıraklarlan yan-yana: sürärdi, ekärdi, kazardı papşoyları, biçärdi, yapardı başka çiftçilik işlerini. Doldurduynan ondokuz yaşını, çaarıldıydı slujbaya, romin askerinä. Yaptıydı slujbasını Tekuç kasabasında. Etişteydi olsun kapral.

Yazın döndüydü slujbadan, güzün dä evlendiydi Yabancı Katinkaya. Düün tuttu ydu yakın bir hafta. Bir hafta da acı yaşlarlan gecä-gündüz aalardı Varka.

Geçmedi çok vakıt, da lelüsü hem eniştesi verdilär gül gibi gözäl Varkayı bir dul adama – Kürkçü Todura, sansın sattılar bir hayvanı. Komşular lafedärdilär, ani Todur onun için vermiş 2000 ley, lelüsuna bir eni keptar, kocasına sa – bir boy kürkü hem kuzu derisindän bir kara kalpak. Taa sölärdilär, ani Varkanın iki desätina topraanı, evini, başka işlerini, ani kaldıydı anasından-bobasından, eniştesi, Tatar Andoni, şiretliklän yazdırmış kendi adına. Bu kötü iş için

primara hem notara bük habar verilmiş.

Ne düün, ne steonozluk olmadı, yaptılar sade bir konuşka Tatar Andoninin evindä. Hepsi oldu sarfoş. Salt Varka bütün gecä garip-garip aaladı.

Sabaalen Kürkçü Todur döndü gençecik hem käämil kızlan kendi evinä.

Taa girdiynän içeri, o kalın üzlü hem sert, sarfoş adam fenalıklan aldı insancın kızlını da o saat başladı horlamaa. Varka sa bütün gün kannı yaşlar döktü kendi pelin gibi acı eceli için.

Todur – bir kaavi, alçak boylu hem fena kişiydi küüdä. Büümüş bir halaza gibi. Yarküüdä kimsey istemäzdi olsun ilişiklii onunnan. İlk karısı Despina asıldıydı bir yıl geeri. Ölä kimsey dä bilmäzdi neçin. Kürkçü zanaatı bu adama geçmiş bobasından, bobasına da – dädusundan. Onuştan laabi kalmış Kürkçü.

Todur bütün gün sepelärdi, paklardı derileri, dikärdi keptar, kojuk, kalpak. Evin içi hojma kokardı sepeli derilerä.

Geçtiydi iki yıl, ama ölä dä taa uşak yoktu ne Varkada Todurlan, ne dä Stoyanda Katinkaylan.

Yatarkan kocasınnan, Varka savaşardı düşünmää, ani yatêr Stoyannan. Stoyan da hep ölä, açan görärdi karısını, çalışardı sanmaa, ani onun önündä bulunêr Varka. Fikirlerinän onnar yaşardılar barabar. Onnarın duyguları diil ani suusun, ama gün-gündän taa kuvetli, taa derin olardı.

Güzün bir gün ansızdan Stoyan karşı geldi ydi Varkaylan. Atıp bakışlarını biri-birinä, annadılar, ani onnar ikisi dä kısmetsiz, ikisi dä zavallı bu dünnedä. Bölä mutsuzluk bu iki canı raatsız edärdi gecä-gündüz. Onnar yoktu nasıl dayansınnar ileri dooru görüşmedään biri-birinnän.

Varka annattı Stoyana, ani o pek çok zorluk çeker hayın bir sır gibi Todurlan, artık yok nasıl bundan birtaa dayansın onun uursuzluuna. İkidä-birdä azarlêêr onu, oynêêr onunnan, nicä kedi oynêêr sıçannan. Demäk, bıçak dayanmış kemää.

Stoyan da annattı Varkaya kendi mutsuzluunu. Soluunu derin çektinyän, ekledi:

– Benim sevimni hem paalı guguşçuum, bän pek kabaatlıyım senin önündä, ani sesledim bobamı da kayıl oldum evlenmää zengin Yabancıнын kızına. Afet beni. Çok yalvarêrım, kayıl ol buluşalım bir erdä, neredä kimsey bizi görmesin, kimsey bizä engellemesin dilleşmää ölä, nicä canımız çeker, nasıl bizim kalbimizä uyêr.

Varka pek islää annardı, ani bölä işlär kötü biter, ama, biraz düşünüp, kayıl oldu. O söledi Stoyana, ani pazar günnneri taa gecedän Kürkçü Todur gider Tumarvaya panayıra keptar, kalpak satmaa. Ozaman var nasıl görüşünnär onun evindä.

O pazar sabaası Stoyan kalktı taa koyu karannıkan, kol -ladı Kürkçü Todur talığıylan geçsin yoldan da hızlandı onun evinä dooru. Bakındı iki tarafına, yok mu birkimsey yakında, da açtı tokatçıı.

Varka sa bu gecä kıpmadı gözünü. Geçirdi Toduru, kapadı köpää dama da girdi içeri. O bilärdi, ani onnarın arasında seviş yakınnı olacak, ama nasıl bu iş gerçekleşecek onnarlan, şndi fikiri istemäzdi çalışsın.

Varka şindiyä kadar kalmadıydı yalnız Stoyannan. O horda da sakınardı lafetmää onunnan. Şindi sä kalacak üz-beüz sevgilisinnän. Varkanın ürää sık-sık düülärdi. O sayıklardı, nicä götürsün kendini bu buluşmakta.

Varka döşedi pak yataa, diiştirdi yastık üzlerini da çıktı yatak odasından.

„Allahım, ne olacek bizim aramızda, bu şüpeli bir iş, bu bir günaa”, – kendi-kendinə sayıklardı Varka.

Bu düşünmekleri kestirdi bir başka aykırı fikir:

– Kim demiş, ani günaa? Allah brakmış insannar sevsin-när biri-birini. Te o günaa, ani beni Stoyannan birleştirmedilär. İlkin zorlan everdilär Stoyanı kaskatı Katinkaya sora da beni verdilär bir saygısız dul adama. Canım yandı, ütülendi. Diil miydi en bük günaa versinnär beni, delikannı kızı, steonozsuz dul hem avan Todura, angısının kuvedi var, ama akılı az? Avşam olarkan, açan getirerim aklıma, ani genä bir döşää sıra gelir yatmaa bu onmadık adamnan, etlerim tikennener. Olsa kolayı vereyim ona bir türlü içki da başka hiç uyanmasın, ölä ikra ederim ona. Benim gençliim geçer kiminnän? Bu hayın, bir sır gibi, kişiyän, bu hasır üzlüylän. Bu diil mi zarar bana buncak vakit çekmää onun terbiyesizliini?

Taman bölä düşünärkän, Varkayı bir fasıl kuşku aldı: sansın ayoz kanadınnan usulunnan dokundu onun omuzuna da sesetti gözünü atsın kapuya. Hayada girdiydi Stoyan – onun sevdası, en paalı adamı bu dünnedä, ani durêr şindi onun önündä: kıvrak boylu, gozäl, yakışıklı, gercik giyimni, gülümseer bıyık altından.

Stoyan birdän sarmaştı, sıktı Varkayı canına da, kucaklayıp, götürdü yatak odasına, yanık havezlän soyundu kendisi, soyundurdu onu da enikunu yattırdı döşää.

– Varka, benim gülceezim, artık biz biläyiz, – dedi Stoyan da alifli şefklän, bir solukta girişti öpmää yanaklarını, dudaklarını, güüslerini.

– Stoyan, hiç inancaam gelmeer, ani ikimiz birerdäyiz, ayol, dur bakayım senin üzünä, seni pek özledim, – dedi Varka da taa nesä istedi solemää, ama Stoyan yapıştı ona bütün güdesinnän da elinnän yaydı ayaklarını...

Gencecik, bir melek giçi karıcık, yanık haliz sevişä, büyük havezlän verildi sevimni Stoyana.

– Varka, doyamêêrım sevmää seni, okadar tatlıysın, sansın seni anan küçükkän salkım çiçeendän kuan balınnan hep doyurmuş!

Stoyan ellerini gezdirärdi ütü gibi Varkanın genç tenin-dä. Varkanın yaşları akardı birär-birär yastık üstünä, kısmet yaşları. Onnar ikisi dä duydular biri-birinin tenini, temiz soluklarını. Karının kara saçları daaldıydı yastıkta, üzü gülärdi, gözleri şılardı sevgidän. Stoyan mayıl olardı onun tabiattan güzelliinä, siiredärdi onun käämil boyunu baştan ayaa kadar. Varka şindi onun yanındaydı döşektä bir ayoz gibi – bir melek. „Ne gözäl uşaklarımız olaceydı, eer evlenäydik ikimiz”, – düşünärdi Stoyan.

– Seni pek severim, Varkacıım! Emin ederim, Allaa görsün, sevecäm bitki soluuma kadar!

Varka annardı, ani bu bir ayrı iş, büüleyici, neçinki kaybeldiydi nereyisä sakınmak ta, gerginnik tä.

– Stoyan, bän gördüm gök kuşaanı, türlü-türlü şıralı boyalar, sora da düştüm çiçekli cennetä. O neydi, ayol?

– Varkacık, şindän sora hep bölä olacak, benim tatlı insancıım. Bizim büyük sevdamız ikimizi dä uyandırdı, diriltti.

– Stoyan, dün ölsäydım, bugün bilmeyceydım, ani bu yaşamanın dadı varmış. Bu bir ödül bana, bir baaşış. Allahım, benim canımda peydalandı bir tatlı sancı. Bu bir büülü renkli düş, alma onu bendän!

Onnar annardılar, ani şindän sora baalydılar derin duygularlan hem büyük sevdayan, angısına onnar büün ikisi dä isteyiptä verildilər da onuştan mutluydular. Onnarın bakışları sevgiylän doluydu. Biri-birini sevärkän, tutuşardılar, yanardılar sevgi ateşindä. Ölä duygu göktänmiş. Varka hem Stoyan duumuştular biri-biri için. Onnar günaasızdılar – iki sevgili, iki yakın can.

Stoyannan Varka dayma buluşardılar. Nekadar taa sık görüşärdilər, okadar taa çok istemäzdlär ayrılmaa.

Derin duygular kapladıydı onnarı ölä, sansın bu dünnedä salt onnar ikisi yaşardı. Bu işleri zor saklamaa küüdä. Var bir laf, ani „topraan da kulaa varmış”. İşidilirdi, ani Varka aldamış adamını, yatarmış Stoyannan. Maaleci yan aazlı babular onnarın saklı sevişini meydana çıkardılar:

– İşittin mi, mari? İşitmedin mi? Mari, bu Varka, Kürkçü Todurun karısı, yatıp-kalkarmış Balaban Stoyannan, ne utanmaz karı!

Bu laflar etişmiş Todurun da kulaana. Bir avşam, açan Varka döşärdi yatmaa, Todur ona sordu:

– Dooru mu, ne işidiler küüdä, ani sän yatıp kalkarmışın Balaban Stoyannan?

Varka ilkin kızardıydı, sora olduydu bim-biyaz, kireç gibi, da inkär edämediydi:

– Da, dooru. Bän sevdim hem dä ölä pek severim Stoyanı, ani onsuz yok nasıl yaşayım. Yap benimnän, ne istärsän.

Varkanın lafları çiledän çıkardılar Toduru. O pek fena düüdü onu, üzünü-gözünü çürüttü. Geçmäzdi gün, ani Todur düümesin karıyı. Varka saklardı üzünü şalinkaylan, görünmesin çürükleri, ayıp insannardan, ayıp komşulardan.

Varkanın derdini işitti sevgili Stoyan da kendinä er bulamazdı. Ne yapsın da kurtarsın bu beladan Varkayı, onun käämil sevgilisini, sade kiminnän o duyardı kendini kismetli. Kafasında dönärdi türlü fikirlär. Stoyan annardı, ani Varkasız o da yok. „Allah belasını versin!” Stoyanın kalbindä durardı biz gibi bir büyük raatsızlık.

Geldiydi ilkyaz. Çiftçi işlerinnän ortalık biraz sus oldu. Varkanın hem Stoyanın ilişiklii biraz unuduldu. Ama Stoyan taa uslanamazdı. Onun canı hep ölä yanardı Varka için, ürää kopardı. Avşam-sabaa aklısından çıkmazdı bu genç karıcık, onun sevgilisi. Ölä üfkesi vardı bu haydut Todura, ani olsaydı kolayı, bir kaşık su içindä buusun onu. Bölä aar düşünmeklär Stoyanın imiini kurt gibi iyärdilär.

Olay uydu ansızdan. Yaza dooru küü kenarına geldi. Bir çingenä şatrası. Çingeneykalar o saat daalıştıydılar küü içinä, evdän-evä fal çekmää, dilenmää ekmek, ruba.

Çingenelär-adamnar tras-trus işlärdilär kuznedä: düzärdilär taligaları, kosilkaları, veyalkaları, başka demir işlerini hem yapardılar sıır buynuzlarından tarak. Gecä çingenelär yakardılar ateş. Geç vakıda kadar onnardan işidilärdi baarış-çaarış, uşak sesi. Uslandılar artık gecä yarısından sora, açan gidärdilär yatmaa.

Bir avşam Stoyanı ayakları kendileri getirdilär çingenä şatrasına. Laf-laftan o söz açtı çingenelerin yaşaması için, ani onnar çok zor çekerlär, gezärkän küüdän-küüyä, aararak kendinä mutlu kader.

Lafedärkän bu çayırdaki eriflärän, Stoyan gözledärdi hem çalışardı annasın onnarın kefini, karakterlerini. Gözünä iliştiydi iki traş olmadık genç çingenä yırtık-pırtık rubalarlan, uzun kirli saçlarlan hem yalabık gözlärän.

Onnar da sansın bir bakiştan annadıydılar, ani bu küülü adama lääzim taman onnar, angıları hazır korkusuz yapmaa herbir fenalıı, herbir avantürayı.

Ayırılarkan çingenelerdän, Stoyan göz kıptı bu iki şüveli kişiyä da yollandı evinä dooru.

...Üülendän sora Kürkçü Todurun evinä etişti sorgu daavacısı Vasili Moraru iki jandarlan. O osaat annadı, nedän ölmüş bu adam. Kafasında gördü bir delik. Ölä iz kalër ozaman, açan urêlar aar çekiçlän. Bölä yaraylan insan yok nasıl yaşasın. Girtlaanı adamın kesmişlär sora.

Tezlää sorgu daavacısı sorguya çetti Yanul Varkayı. İstardı annasın ondan, nasıl olmuş bu fenalık: kim, neçin hem nicä öldürmüş kocasını. Varka ölä cuvap verdi:

– Gecä yarısından sora bir kişi urdu kapuya da Todur çıktı bakmaa kim orda. İşidildi kavga kapunun ardında. Pençeredän gördüm, ani iki kişi durardı ayakça, Todur sa yatardı erdä. Karannıkta seçämedim kim o kişilär, ama benzärdilär çingenelerä.

Sorgu daavacısı verdi izin jandarlara alsınnar Yanul Varkayı, da hepsi gittilär primariyaya. Primar annattı, ani küüdä işidilmiş laf Yanul Varkanın Balaban Stoyannan ilişiklii için. Bir jandar hem bir dä gardist gittilär tutmaa Stoyanı. Açan getirildilär onu primariyaya, elleri kelepçeliydi.

Sorgu daavacısı jandarlarlan aldılar Balaban Stoyanı hem Yanul Varkayı Tumarvaya.

İkinci günü primariya gömdü Kürkçü Toduru, neçinki onun yakın hısımnanı küüdä yoktu. Bu olay pek dalgalandırdı insannarı. Bölä işlär Yarküüdä olmadıydı çoktan.

Tumarvada, kapanda, başladılar sorgulamaa Balaban Stoyanı.

– Sän mi öldürdün Kürkçü Toduru? – sordu sorgu daavacısı.

– Bän öldürmedim onu, – dedi Stoyan.

– Ozaman, bekim, koydun yola başka kişileri yapsınar bu fenalı? Kim onnar? – dargınnandı Vasili Moraru.

Bir incecik sarsılmak göründü Stoyanın üzündä, ama görgülü sorgu daavacısı seçti bunu da üfkeli tekrarladi ilerdeki soruşu?

– Bän annamêêrim, ne isteersiniz bendän? – dedi Stoyan.

– Senin ne ilişkin vardı Yanul Varkaylan? Sölä dooru, başka türlü çok pişman olacan! – baardı sorgu daavacısı.

– Hiç bir ilişki yoktu bizim aramızda. Onun vardı adamı, benim dä vardı karım, – biraz düşündüynän, cevap verdi Stoyan.

– Senin neetindä var mı sölemää dooru? Açan yok, ozaman biz başka türlü seninnän lafedecez, – sert-sert ekledi Moraru.

– Sölärsäm dooru, kapana saklayaceklar çok vakıda, inkär edärsäm, zeeleyeceklär, köpeklär, – hesaplardı kendi-kendinä Stoyan.

– Bän yok ne söyleyim başka, – yavaşacık süzdü o dişle-rin arasından.

Sorgu daavacısı izin verdi jandarlara „çözsünnär onun dilini”. Onnar zorladılar Stoyanı çıkarsın donnarını, gölmeeni da başladılar sopalamaa onu, nereyi razgelärsä. Stoyan baştan sıkıydı kendini, ama sora başladı baarmaa – yoktu nasıl başka dayansın. Jandarlar sa hep taa düüyärdilär onu. Vasili Moraru hep sorardı:

– Söleyecän mi dooru, söyleyecän mi dooru?.

– Soleyecäm! – dedi Stoyan. – O günnär küüyä geldiymi çingenelär, bekim, onnar öldürdülär hem soydular Kürkçü Toduru?

Sorgucu saymadı onun cuvabını haliz cuvap da izin verdi düüsünnär ileri dooru, taa fena zeetlesinnär. Stoyan pek korktu, ani dayanamayacak zeetlerä dä dedi:

– Bän gittim çingenelerin şatrasına, annaştım iki genç çingenäylän sade korkutsunnar Kürkçü Toduru da o başka düümesin karısını.

Vasili Moraru yorulduydu, gün pek sıcaaktı. Geldiydi sofa vakıdı da karısı, kukona Marioara, beklärdi onu evdä. Stoyanı sa jandarlar götürdülär da kapadılar maazaya.

İkinci günü sorgu daavacısı bir telefon açtı Yarküüyün primarina da sordu, nesoy çingenelär gelmişlär küüyä hem angı tarafa sora gitmişlär.

Jandarlar bulduydular o şatrayı. Onun başı annattıydı, ani Yarküüdä şatraya gelmiş bir adam da lafa durmuş iki kişiyän, angıları katılmışlar şatraya birkaç gün geeri da sora yok olmuşlar.

Yanul Varkanın sorgusu taa kolay geçtiydi. O söledi, ani üsüz kaldı taa küçüklüündä, ani lelüsunda yaşadı, nasıl onu everdilär zorlan dul, ondan çok taa büyük Kürkçü Todura, angısı onu dayma zeetlärdi. Söledi, ani çok sevärdilär Balaban Stoyannan biri-birini kızılında hem onun çocukluunda, ama Stoyanın zengin bobası istämedi oolu evlensin fukaara, çiihsiz üsüz kızlan, ki şindi saklı buluşardılar.

Vasili Moraru mayıl olardı bu genç karının ayırı gözellinä, ama durguttu onu da istedi annatsın taa bir kerä, ne olmuş o gecä, açan öldürdülär Kürkçü Toduru.

– Gecä yarısı urdular kapuya, – başladı genä annatmaa

Yanul Varka. – Todur uyandı da çıktı bakmaa, kim gelmiş. İştimm, ani aul içindä bir düüş olêr. Bän korktum çıkmaa dışarı, ama içeri girdi iki çingenä. Onnar yıktılar beni erä arka üstü, aazımı kapadılar – saktular bir parça baaramayım deyni. Kopardılar rubalarımı da oynadılar benimnän, nasıl istedilär. Allaa cezalarını versin! Onnarı duudurmamış karı-lar, onnarı sansın dişi canavar yapmış. Aldılar dikilmiş keptarları, kalpakları, paraları da çıkarkana dedilär kalkma-yım erimdän onnar yok olmadaan, zerä beni dä öldürücek-lär. Çin-sabaalen çıktım dışarı da gördüm Toduru kan içindä.

– Balaban Stoyan yok muydu onnarlan bilä? – sordu Vasili Moraru.

– Bän Stoyanı görmedim onnarın arasında, – dedi o.

Sorgu daavacısı inandı Yanul Varkayı da izin verdi jandarlara götürsünnär onu geeri kameraya hem genä getir-sinnär sorguya Balaban Stoyanı.

Stoyanın duruşu pek düşkün gösterärdi: dudakları patla-mış, gözleri çüm-çürük, üzündä akım-akım kannar kurumuş. Sızlardı herbir kemicä. Almıştılar adamın saalını, da onun hiç yokmtu kuvedi ayakça durmaa.

– Nekadar ödedin o kişilerä, öldürsünnär Kürkçü Toduru deyni? – sordu üfkeli Vasile Moraru.

– Bän onnara para vermedim, – istedi kabaatsızlığını gös-termää Stoyan.

Moraru göz kıptı jandarlara, da onnar genä başladılar zeetlemää Stoyanı.

Çetin karakterli hem kaavi Stoyan şindi durardı sorgu-cunun önündä bir sararmış fidan gibi. Kurtulmaa zeetlen-mektän deyni, Stoyan dedi:

– İki üz ley verdim!

Bölä bitti Balaban Stoyanın sorgusu. Vasili Moraru koydu onu koysun imzasını sorgu protokolunda.

O genç çingeneleri, ani öldürmüşlär Kürkçü Toduru, ölä dä tutamadılar.

Bir aydan sora İzmayılda oldu sud. Balaban Stoyana ke-sildi on iki yıl kapan yapsın. Yanul Varkayı buldular kabaatsız.

Balaban Ristu, tamah hem fena adam, istämedi harca-sın parasını bir görgülü avokat için, bişeylän yardım etmedi ooluna. O hiç suda da gitmedi.

Yanul Varka, döndüynän Yarküüyä, aldı sade rubalarını Kürkçü Todurun evindän da gitti yaşamaa bobasının tarafın-dan lelüsuna. Bir yıldan sora pek fena hastalandı ak ceer yangısından da ansızdan öldü. Ölä bitti günneri o zavallı insancın – Yanul Varkanın. Bitti-gitti, sansın göktä bir yıldız süündü...

*

Yarküüyün gençleri dayma dolaşardılar Varkanın meza-rını su dökmää hem taazä çiçek koymaa. İlkyazın onun başı ucunda, kauk gibi açardı kirez fidanı, sansın gençecik bir kız giimişti gelinniini hem takmıştı fatasını da beklärdi güveeyi steonozlaa gitmää...

DÜÜN

Makar ki artık bir yıldan zeedä gidärdi İkinci Dünya Cengi, Bucakta olardı düün, steonozlanardı gençlär, vaatiz edilärdi evladlar.

Sentäbrinin irmi edisindä, pazar günü, Kavalcı Dobrinin delikannı kızı, gözäl, kıvrak boylu, çalışkan hem çizli Kati evlenärdi bir akıllı, ondan bir yaş taa büyük çocaa – Karamuk Kirçuya. Durardı güneşli, açık hava, ama duyulardı artık güzün soluu. Sabaalendän poyraz tarafından usulca üflärdi bir serin lüzgercik. Göktä, kasavetli baarak, uçup-gidärdilär üülenä dooiu yaban kaaz, ördek, turna sürüleri. Küülülär hasretlän geçirärdilär onnarı.

Kirçu bitirdiydi dört klas. İi üreniciydi. Şindi islää bilärdi üç dil: gagauzça, bulgarca, romınca. Manisi bulgarkaydı. Sovet Birliin vakıdında üürendiydi biraz rus dilini dä. Bobası Karamuk Ligor, elli yaşında adam, öldüydü azsızdan iki yıl geeri. Kirçu yaşardı sade anasinnan Vasılaylan. Başarılı yapardı kır işlerini. Şeremet olarak, gösterärdi kendisini ii çorbacı gibi.

Bobasından kaldıydı onnara anasinnan altı hektar toprak, biyaz keremetlän örtülü üç odalı ev, iki beygir taligaylan, on koyun. Diildi gözäl, ama gururlu duruşu, fikirli bakışı yapardılar onu bir yakışıklı genç.

Bütün küü bilärdi, ani büün evlenerlär Kavalcı Kati hem Karamuk Kirçu. Çoyu sayardı, ani onnar uyêrlar biri-birinä da olaceklar uygun eş. İkisidä çalışkan, becerikli, ii kalpli olarak, kuraceklar kademni aylä. Birkaç delikannı sa, angıları beenärdilär gözäl Katiyi, fikirlärdilär başka türlü:

– Neçin Kavalcı Kati kayıl olmuş evlenmää orta boylu, diil ayrıca gözäl Karamuk Kirçuya? – şaşardı biri. – Diil çoktan o sevärdi gözäl hem zengin Dogacı Mitiyi, ona verärdi

çölmek çiçeciini pazar günneri horuda, dayma oynardılar ikisi yannaşık.

– Miti dä sevärdi Katiyi, – deyärdi öbürü, – ama Dogacı Tivçu kayıl olmadı oolu evlensin Kavalcı Dobrinin kızına, neçinki bobası istämeerdı vermää ona başka zesträsindän kaarä toprak ta. Tivçu aldı ooluna gelin zengin Çavdar Tanasın kızını, Jekayı, beş hektar topraklan, makarki bir yanaa taa büyük.

– Bolşeviklär yaptılar doysun buazından topraklan, – dedi üçüncü olan, – kim biler angı tarafta çürüyer şindi Dogaçı Tivçu, ani düştü baskıya taa baştan sovetlerin vakıdında...

Düün yapıldı haliz gagauz adetlerinä görä. Sabaalendän güvenin deveri, kakusu hem eniştesi, başka hısımnarı, yakın kafadarı kanişkaylan hem çotraylan, klarnetçiylän, kemençe-ciylän, daulcuylan önnerindä, gittilär almaa saadıcı hem naşayı, saadiç koltuklarinnan bilä.

Sora güvenin evindä saadıcın, adam hısımnarın, kafadarın aralarında berber traş edärdi güveeyi. Klarnetçi çalardı bir şen hava. Havaya görä gülümsärdi Kirçu. O sevinärdi, ani tezdä gözäl hem temiz Kati, angısını pek sevärdi, istärdi, olacek onun karısı, onun paalı eşi. Kirçu sansın görärdi önündä Katinin kara gözlerini, uzun kirpiklerini, olmuş kirez gibi dudaklarını, çıplak dolu güüslerini, da ürää düülärdi nicä bir kuşcaaz.

Berber bitirdiydi işini, klarnet sustuydu, da Kirçunun fikiri döndüydü gerçeklää.

Güvää giyimniydi kara donnan, maavi gölmeklän, kara jeletkaylan, maavi palariyaylan, yalabık vaksalı çizmelärlän. Palariyasını gerciklärdi stearindän gözäl donatmak.

İki hafta geeri Kirçu verdiydi Katiyä bim-biyaz ipektän bir plat gelinnik fistanı için, duak hem bir çift emeni.

Saadıçlarlan, deverlän, yakın hısımnarınnan, kafadarınnan, iki taligaylan güvää gitti gelinin evinä. Saadıçlar götürdiler gelinä biyaz yalabık gelin koronasını, yalabık gelin telerini. Çalgıcılar çalardılar marş havalarını.

Düün kalabalı etıştiydi Kavalcı Dobrinin auluna. Çalgıcılar çalardılar maasuz bu sebep için yaradılmış havayı, ama gelinin çocuk hısımnaı brakmardılar güveeyi yaklaşsın onun evinä.

Samannın üstündä durardı dikili biyaz peşkirdän bir bayrak, angısı nışannardı gelinin temizliini. Saadıç borçluuydu satın almaa o bayraa. İstenärdi sä onun için çok para.

Paa düümäklän bitki-bitkiyä annaşıydılar, da saadıç bayraklan elindä, naşa, güvää, dever, başka düüncülär yaklaştilar kapunun önünä. Onnara karşı kolaçlan hem şaraplan çıktılar gelinin bobası Kavalcı Dobri hem anası Anka.

– Zaman hayır olsun, paalı, çok saygılı çorbacılar! – selämneşti saadıç ev saabilerinnän.

– Sefa geldiniz, paalı hem çok saygılı musaafirlär! – cevap verdi gelinin bobası.

– Biz geldik almaa en paalı yaratımı aylenezdä gelin olsun onurlu olana, güveeyä Karamuk Kirçuya, da götürelim onnarı kliseyä steonoz etmää, karı-koca yapmaa, – ölä lafetti saadıç.

Naşa hem onun tarafından karılar girdilär içeri büyük odaya düzmää gelini, angısının dolayında bulunardı kızkardeşları, surataları.

Kemençeci, kiminnän annaşıydı Kavalcı Dobri, çalardı bir hasretli hava. Aalardı kemençä, sessiz aalardı Kati. Bezbelli ölä adet kalmış eveldän. Evli karının omuzlarına çok aar işlär düşer. Evlenmäk diil sade sevinç, zevk, seviş, ama hep okadar gamsız kızlından ayırılmak.

Gelin rubalarında, gümüş blezicklärän, küpelärlän, bir dizi sedeflän, altınnarlan ensesindä, Kati görünärdi bir gözäl açmış biyaz kasım çiçää gibi. Hazırdı görüşmää güvääylän, klisedä stenoz olmaa, Kirçuylan eşlenmää.

Naşa çıkardı gelini aul içinä, neredä düüncülär oynardılar horu. Naşa gelinnän, güvääylän, onun tarafından başka karırlan dizildilər horuya da oynadılar üç çevirim düz avasını. Güvääylän gelin oynardılar yannaşık.

Naşa gelinnän genä döndü içeri. Onnarlan bilä girdilər güvää, saadiç, dever, güvenin kakusu hem eniştesi.

Gelinin anası hem -bobası teklif ettilär güvääylän gelini öpsünnär ikonayı, angısını baaşladılar gençlerä, hem uzattılar öpsünnär onnarın ellerini.

Küçük kaynana, Kavalcı Anka, baaladı iki uzun gergefli peşkirlän çapraşık saadiçlan naşayı hem birär peşkirlän saadiç koltuklarını, güvenin yakın hısımnarını, deveri. Verdi deverä gelin kolacını.

Geldi vakit Katiyä saalıcaklan ayırılmaa ana-boba evindän. Kirçu çekildi bir tarafa, Kati sä, sarmaşıp anasının, seslän aalardı, sansın istemärdi ondan ayırılmaa. Anası öptü onun yanaklarını, yaptı stavrozunu da dedi:

– Allaa seninnän, kızım. Sayın kocannan biri-birinizi, sevgiylän yaşayın ikiniz da kismetli olun!

Dört taligaylan, ikisi güvenin, ikisi dä gelinin tarafından, üklü onun ciizlerinnän, düün kalabalı muzikaylan, “İi-hu-hu-huu!” baarak, hızlı çıktı Kavalcı Dobrinin aulundan...

Dani, Kavalcıların oolu, en küçük, sekiz yaşında uşak ayledä, meraklan siiredärdi, ne olêr dolayında da çalışardı annamaa, neçin Kati kakusu aalêêr? Neçin gider onnardan bu yabancı çocuklan? Neçin anası-bobası yollêêrlar onu evindän şindi, açan o, Kati kakusu, ölä uygun yapardı herbir işi evdä dä, kırda da, açan o ölä lääzımdı onnara?

Sade Dani durardı düşünöklü, dolayında sa hepsi şendi. Kıyışmardı o aaramaa cuvap bu soruşlara kakularında, utanardı saysınar onu bir annayıssız çocuk gibi.

Steonoz olduynan klisedä, güvääylän gelin, öbür düüncülär gittilär Kirçunu evinä. Haliz düün olardı orada. Karamukların aulunda gençlär beklärdilär güvääylän gelini. Artık üülendi, açan düün alayı etiştıydi Kirçunun tokadına. Çalgıcılar çalardılar genä marş havasını, düüncülär hep baarardılar: “İi-hu-hu-hu-huu!”

Güveenin anası hem daykası, Stepan Meleka, çıktılar kapunun önünä. Ellerindä tutardılar bir uzun kadrä.

Güvääylän gelin, saadıçlan naşa hem dever yaklaştılar onnara. Düüncülär, başka gençlär toplandılar kapunun önündä. Sundurmanın boyunda durardı bir kazan dolu suylan. Güvääylän gelin öptülär anasının hem daykasının ellerini, anası da öptü güveenin hem gelinin yanaklarını da kadräylän ellerindä, batüsunnan bilä, hızlandılar çekmää onnarı içeri. Dever kırdı güveenin kafasının üstündä gelinin kolacını. Gençlär dolayda çalışardılar koparmaa birär buka o kolaçtan...

Pinärkän sundurmaya, güvää ayaannan devirdi kazani suylan. Adetä görä, bu verärdi umut, ani gençlerin yaşaması ileri dooru geçecek ölä kolay, nicä akêr su kazandan.

Düüncülär hep “İi-hu-hu-hu-huu!” baarak, oynayarak muzikacıların havasına görä, saktular gelinin çizlerini güveenin evinin büyük odasına.

İkram ettiynnän mezäylän hem birär filcancık rakıylan, dever hem güveenin hısımınarı geçirdilär muzikaylan saadıçlan naşayı evinä dinnensinnär deyni.

Güveenin aulunda üülendän geceyä kadar oldu horu, angısına karışardılar güvääylän gelin dä. Gözäl horu havalalarını çalardı çalgıcılar: klarnetçi, kemençeci, daulcu.

Gözəl oynardı horuları düüncülär, başka gençlər.

Bütün maaledä duyulardı hoş düün havezi. Geç vakıda kadar şennendiydi gençlər Karamuk Kirçunun hem artık Karamuk Katinin düünündä.

Gecä bastıydı, açan maaledän gençlər daaldılar evlerinä. Oldu bir aralık karnına koymaa hem dinnenmää çalgıcılara, hazırlamaa düün sofrasını.

Büük düün sofrası için hazırlanardı imeklär: kalaylı sinilerdä fırında pişirilmiş domuz hem koyun etleri kartofiy-län, laanaylan, bulgurlan; domuz kafasından hem horoz etindän paça; süüş tauk, sarma, gevrek...

Yakın gecä yarısına genä getirdilər saadıçları. Toplandı başka hısım düüncülär dä büük düün sofrasına.

Karşıda oturardı saadıçlan naşa hem saadıç koltukları. Gelinin tarafından kimsey yoktu bu sofrada. Onnar konuşardılar Kavalcı Dobrinin evindä. Yoktu sofrada güvääylän gelin dä. Onnar bulunardılar başka odada. Orda onnara koyulduydu küçük sofracık imeklärlän, ama şarapsız.

Güvääylän gelin çaarılardılar büük sofraya, açan saadıcin kefi gelärdi şakalaşmaa, cümbüşlenmää gençlärlän, türlü bilmeycelerä cuvap istemää.

Hep ölä „zeetlärdi” saadıç deveri dä, angısı kiraz edärdi düüncüleri şaraplan tepsidän üz elli gramnik filcannarlan.

– Getir bana koşulu dört beygirlän bir fayton! – izin verärdi saadıç.

Dever getirärdi ona tepsidä dört filcan dolu şaraplan da teklif edärdi buyursun şarabı.

– Getir bana bir fıçı iki türlü şaraplan, ani karışmêêrlar! – eklärdi saadıç. Dever getirärdi bir çii yımırta...

Çalgıcılar çalardılar sofra havalarını. Saadıcin nişanına görä, başlardılar çalmaa oyun havalarını: kadınca, maramca, polka...

Gözäl oynardılar kadınca güveeyin deveri hem kafadarı.

Kirçu kendinä er bulamardı, onu sıklet alardı. Beklärdi taa tez bitsin bu düün konuşkası da sonda olsun döşektä sevimni, sevgili, pek istenän Katiylän. Çıplak soyundursun onu da doyunca sevsin temiz tenini. Şindi dä, kalarkan ikisi yalnız, o sarmaşardı ona, öpärdi yanaklarını, gözlerini, tatlı dudaklarını, suazlardı güüslerini, dizlerini. Utancak Kati yalvarardı uslu dursun, olmasın dar ürekli.

Sabaaya karşı genä çaardılar güvääylän gelini baaşış vermää.

Güveenin anası Vasila söz verdi geçirmää oolunun adına bütün averiyäyi: evi, toprakları, hayvannarı...

Saadıç adadı bir koyun kuzusunnan, naşa sa – bir kaaz bıcalarlan.

Kirçunun kakusu hem eniştesi baaşışladılar gençlerä bir eni masa hem dört skemnä. Türlü-türlü ödül verdilär saadıç koltukları, başka hısımnar da.

Güveenin anası baaşışladı saadıca bir anteri, bir dimi, maavi pamuk bezindän gölmek hem kara jeletka, naşaya sa – fistan için paali plat, toklu derisindän eni keptar hem bir şalinka.

Pazertesi sabaalen dever hem güveenin hısımnarı geçirdilär muzikaylan saadıçları evinä, daalıştılar öteekilär dä, yattı dinnenmää kaynana.

Saadıç geçirenneri beklärdi genä sofrä imeklärlän hem şaraplan, ama hepsi toktu hem yorgundu. Onuştan, alıp birkaç buka imeklerden hem birär filcan şarap, şükür ettilär saadıçlara da gittilär evlerininä.

Sonda Kirçu hem Kati kaldılar yalnız düün yataanda. Onnar ikisi dä temizdi, ikisi dä taa datmamıştılar haram meyvayı, ama o sevgi, ani baalardı onnarı, yapardı nereyisä kaybelsin utanmak ta, sakınmak ta, yorgunnuk ta. Onnar

derin duyguylan doyunca seviştilər, dattılar b  k havezl n biri-birinin tenini. Sarmaşık daldılar derin uykuya. İkisi d  g l ms rdi. Bezbelli, d ş nd  d  tatlı sev rdil r biri-birini.

Hep o pazar g n  gen l r avşama kadar horu oynadılar gelinin evind  d . Sora gelinin hısımınarına koyuldu sofraya. Konuşka uzandı b t n gecey . Hepsisi şendi. Kemeņçeci  alardı sofraya yada oyun havalarını. Pek g z l oynardılar kadınca Kavalcı Dobri hem Anka.

Dobri ellerini tutardı ardında, ayaklarınan sa yapardı  l  kımıldamaklar,  r mekl r, ani se  m rdin onnarı. Anka sa bir kuu kanatları gibi kımıldadardı kollarını uzadılmış iki tarafa, ayaklarınan da g ster rdi  l   r m k, sansın kayardı d şemed .

İkinci pazar g n  oldu haftalık. G veenin hem gelinin senseleleri, saadı lar toplandılar gelinin anasında-bobasında. Konuşular b t n g n.

Gen u Dobri adadı gen ler  bir d v , Anka sa – bir pipi edi pipicikl n. Taa baaşışladılar bir dolap hem bir kanape.

Saadica verildi d zend  dokulu dolaplı abadan bir yaamurluk, astragan kara kuzu derisind n kalpak hem bir g lmek, naşaya sa – beş metra kaşmer hem bir  ift emeni.

G veenin anasına Vasilaya baaşışladılar  r lm ş yapaa ipliind n kofta hem etek, fistan i in plat bir d  kara şalinka, daykasına sa, Stepan Melekaya, – bir donnuk plat hem g lmek.

G veenin anası hem daykası baaşışladılar gelinin bobasına bir  ift  pe , anasına da – 5 metra b r nc k bez hem bir  ift emeni. Ayırıldılar biri-birind n ii kefl n, yakın hısımınar gibi.

SAURGUN

Geldiydi 1954-üncü yıl. Fukaaralık taa çıkmadıydı Bucaan küülerindän. Kolxozlar, ani kurulduydular 1947-1949-uncu yıllarda, taa kuvetlenmediydilər. Yazın küülerdä olmazdı horu. Pek siirek ayledä gençlär düün yapardılar. Çoyu kanaat olardılar bir konuşkaylan fukaara imeklärlän, kalitetsiz şaraplan, evdä yapma rakıylan. May kimsey steonoz olmazdı. Küüdä klisä kapalıydı. Az genç toplanardı pazar günnerindä klublara. Delikanni çocuklar bulardılar kendilerinä gelin hısımnarın yada dostların yardımınnan, kimi kerä aşırı küüdä.

Yarküülü orta boylu, damarlı delikanni çalışkan çocuk Kurdu Vasi ölä tanıştıydı komşu küüdän bir gözäl kızlan, Mitioğlu Nadiylän, ani ancak doldurmuştu 18 yaşını. Tanışıp, beenmiştilär biri-birini.

Vasi, Kurdu Gerginin hem Vasilkanın en küçük ooluydu. Kakuları, Kati hem Mariyka, batüsü Vani artık evliydidilər, da vardı kendi evleri. Vasi düşärdi evlerä kalsın, ana-bobasınnan bilä yaşasın, bir vakıttan sora sa ev başı olsun.

Şindi Vasi çalışardı kolhozda bobasınnan birerdä yapı brigadasında. Becerärdi biraz usta zanaatını, angısını üürendiydi bobasından. Yakın 20 yaşındaydı.

Tezdä Kurdu Vasi yolladıydı kızın aylesinä dünürçüleri: kakusunu Katiyi, eniştesini Batır Petraşkuyu hem bir maaleci, ama dünürçülük uurunda görgülü karıyı, Peyku Maşuyu, angısının kocası öldüydü aaçlıkta 1947-inci yılın büük ayında, uşakları da yoktu.

Nadi artık sölediydi anasına-bobasına, ani beener bir Yarküülü çocu, Kurdu Vasiyi, da Koladadan sora, ilk pazar

günü, çocuk yollayacak dünürçüleri istemää onu.

– Zamannêersınız, çok saygılı hem paalı çorbacılar! – selâmneştirdi Mitioglularlan Batır Petraşku.

– Sefa geldiniz, paalı konuklar, buyurun girin içeri, duyun kendinizi nicä kendi evinizdä, – cuvap verdiydi ev saabisi Mitioglu Pani.

Dünürçülär girdiydilär büyük odaya da oturduydular kanapeyâ, nereyi gösterdiydi ev saabisi, angısı oturduydu karısının, Melänuylan, skemnelerä, musaafirlerä karşı.

İlkin ses verdiydi Peyku Maşu:

– Saygılı ana-boba, Melänu hem Pani, sizdä var bir açmış gül, bizdä sä bir gül sevän delikannı olan. O yalvarê sizä, veräsiniz ona o açmış gülü, angısını sever bütün canından!

– Bizim gülümüz taa açmadı heptän, neçin alatlayalım, – ölä lafetti Nadinin bobası, Mitioglu Pani

– Var mı nicä görelim biz dä o gülü da bakalım, halizdän mi açmamış heptän? – karıştırdı lafa çocuun kakusu.

Melänu çaardıydı kızını büyük odaya, dünürçülerin önünä. Nadi giyimniydi maavi fistancıklan, biyaz el işi tante-ladan yakaylan. Kara saçları örülüydü bir kalın pelik, angısı pek düzärdi onun kıvrak, gençecik kız boyunu. Batır Petraşku belerttiydi gözlerini. Kızın gözellii şaştırdıydı onu. O dedi:

– Siirek gül ölä gözäl açêr, çok saygılı ana-boba. Sanêriz, ani taman şindi onun sırası koparılınsın bir temiz çocuun kaavi hem pak ellerinnän da solmasın çok vakıt!

Nadi durardı dünürçülerin önündä sessiz, nicä bir kabaatlı kişi. Yanacıkları kızardıydı, gözçeezleri şıldardı iki yıldızçık gibi. Saafidän o hazırdı, aniki onu sevsin bir haliz delikannı, angısı yatsın onun da kalbinä. O istärdi, ani o delikannı olsun Kurdu Vasi, angısını o beendiydi ilk bakıştan.

– Biz dä isteeriz görmää o kaavi hem pak elli delikannıyı, kim isteer koparmaa bizim açmış gülümüzü, – söledi kızın bobası Mitioglu Pani.

Annaştıydılar, ani öbür pazar günü çocuk gelecek anasinnan hem bobasinnan da kızın aylesinnän bilä karar alaceklar gençlerin ileri dooru kaderi için.

Batır Petraşku koyduydu masaya bir şişä şarap da hepsi, Nadidän kaarä, buyurduydu birär filcan o şaraptan, ki başaralı olsun sonu bu annaşmanın.

Bir haftadan sora geldiği kızın evinä Kurdu Vasi anasinnan-bobasinnan. Vasi giyimniydi toklu derisindän kısa bim-biyaz kojuklan, kara dimiylän, vaksalı çizmelärlän, angılarını verdiği bobası taa ileri büyük ooluna, Vaniyä, şindi dä Vani – Vasiyä. Kojuun altında giyimniydi eni maavi gölmeklän hem kara jiletkaylan. Başına giimişti astragan kara kuzu derisindän kalpak. Taazä traşlı, taazä kırılmış frezaylan, benzärdi haliz delikannıya, ani hazır olmaa güvää.

Adamnar elleştirdi biri-birinnän, karılar öptüydü biribirinin yanaklarını, Vasi sä öptüydü Mitioglu Paninin hem Melänunun ellerini. Nadi taa yoktu onnarın arasında.

Musaafirlär oturduydular genä büyük odada kanapeyä, ev saabileri sä – skemnelerä, pençerenin boyunda. İlkin laf açtıydı Kurdu Gergi:

– Çok saygılı Pani hem Melänu, biz geldik svatu olmaa sizinnän. Bizim oolumuz Vasi pek beenmiş sizin kızınızı Nadiyi. Eer bizim dä oolumuz yattıysa sizin kızınızın kalbinä, kim var nicä engellesin, bizdän kaarä, yavklu yapmaa onnarı büün?

– Melänu, çaar burayı Nadiyi! – buyurduydu karısına Mitioglu Pani.

Nadi anasinnan bilä girdiydi büük odaya. Seläm verdiydi hepsinä. Giiyimniydi genä o maavi fistancıklan, başında sa vardı sinkalı moda, angısının uçları çapraşık baalıydı ense - sinä. Yanacıkları pembeleşmişti, gözlerini sä sansın saklardı uzun kirpiklerinnän. Bakardı sade anasına dooru.

– Te, kızım, Yarküüdän geldi delikannı çocuk Kurdu Vasi anasinnan-bobasinnan. İsteer yavklu olmaa seninnän. Beenersin mi sän bu çocu, kayılsın mı eş olmaa onunnan? – danıştıydı Nadiyä Mitioglu Pani.

Nadinin yanakları, gözleri aliflendiydi, ama çevirip üzünü bobasının tarafına, açık bakarak onun gözlerine, çetin seslän dedi:

– Kayılım, boba!

Vasinin üzü aydinnandıydı, o büülenmiş gibi bakardı kızın üzünä.

– Emin ederim, ani çalışacam bütün canımdan mutlu olasın, Nadi. Çok şükür ederim sana kayıllın için eş olmaa benimnän! – bir solukta sölediği Vasi. Onun gözleri çapraştıydı Nadinin gözlerinnän da görünärdi, ani onnar ikisi dä kademniydi bu kıpışta.

Kurdu Gergi koyduydu masaya yarım litralık şişeyi en kaliteli rakıylan „Moskovskaya vodka“, Vasilka sa – bir çanak dolu mezäylän. Mitioglular getirdiydilär bir çölmek şarap, bir dilim piinir, ekmek. Hepsi oturduydu masanın dolayanına. Nadi oturduydu anasının yanına, onun saa tarafında erleştiydi Vasi bobasinnan yannaşık. Doldurduyan dört filcan rakıylan, söz aldıydı Kurdu Gergi:

– Çok saygılı svatular, Pani hem Melänu, sanêrim, kayılsınız ölä danışayım sizä. Buyuralım bu rakıyı gençlerin kısmeti için da sayalım onnarı bu gündän sora iki yavklu.

Boşalttıynan filcannarı, dattılar mezeleri. Buyurdular birkaç filcan şarap piinirlän. Hepsi şennendi. Sade Nadi hem Vasi içmedilär rakı da, şarap ta, dokunmadılar onnar imeklerä dä. Tutardılar ellerini dizlerindä masanın altında. Vasi sansın razgelä koydu elini Nadinin elceezinin üstünä. Nadiyi titremäk aldı, ama çekmedi elini Vasinin elinin altından.

Analar-bobalar annaştılar evermää gençleri üç haftadan sora, gücük ayın 6-ncı günündä, cumertesi. İki hafta ileri güvää getirecek gelinnik için biyaz atlastan plat. Fistanı dikecek gelinin anası Melänu, angısı becerärdi terzili. Gelinin ayesi taa fukaaraydı Kurdulara bakarak. Onuştan çiiiz için laf olmadıydı.

Gücük ayın 6-sında üülendä, annaşmaya göra, güvää saadıçlan-naşaylan Mazur Ristuylan hem Sandikaylan, dü-nürcüykaylan Peyku Maşuylan, kemeñceciylän Tauşamcı Spiruylan hem bir kafadarinnan Karapeti Mişaylan gittiydilər gelini almaa.

Eskidän adetlerä görä Mazurların senselesi çoktan saadıçlık edärdi Kurduların senselesinä. Onuştan Ristu hem Sandika kayıllık verdiydiilär saadıç olmaa Kurdu Vasiyä dä. Onnar ikisi dä 50 yaşındaydı.

O fukaara yıllarda taa çok yayan gezilärdi. Aylelerdä taliga yoktu. Verdiydilär kolhozlara, ama orada da etişmäzdi taliga kolhozun işlerini yapmaa. Birkaç maşına vardı sade maşına-traktor stançiyasında, ama onnar da eskiydi. Küü yollarında kış vakidında, kaplı kaarlan yada çamurlan, onnar faydasızdılar.

Güveenin evindän gelinin evinä kadar üç kilometra yoldu. Onu läüzimdi geçmää yayan oyanı dooru da, geeri

dooru da.

Taa sabaalendän gök kaplıydı bulutlarlan. Poyrazdan esärdi suuk lüzgercik. O zamannar insannarda yoktu radio. Kimsey bilmäzdi hava prognozunu makar büünkü gün için.

Gelinin evindä konuşka sofrası artık hazırdı, açan etiştiydi güvää hem öbür kişilər. Sofrada vardı domuz kafasın - dan paça, booday bulgurundan slaninaylan karışık sarma, şarap hem evdä yapma rakı.

Naşa, Peyku Maşu hem Nadinin kakusu geçtiydilər öbür odaya donatmaa gelini. Kemeñeci çalardı gelin donatma havasını. Biraz vakittan sora hepsi toplandıydı sofranın dolayına.

Karşıda oturduydu naşa hem saadıç, a onnarın arasında – gelinnän güvää. Gelinin anası Melänu baaladıydı birär gergefli peşkir saadica hem naşaya da kocasinnan oturduydu onnara karşı, masanın öbür tarafında.

– Doldurun filcannarı! – buyurduydu saadıç. – Biz toplandık bu sofraya, bu konuşkaya, güveeyi Vasiyi hem gelini Nadiyi evermää. Allah versin onnara kısmet, kademni yaşamak, tatlı ömür hem çok uşak! Bu olaya görä buyurêrim içmää ne var filcannarda dibinä kadar!

Hepsi boşalttıydı filcannarı, sade gelinnän güvää ancak dattıydılar birkaç yudum şarap. Kemeñeci çalardı sofa havası. Hepsi şendi. Biri-biri ardisora konuşkacılar sölärdilər biri-birindän taa gözäl tost – dolu filcan kaldırmak.

Kemeñeci başladıydı çalmaa oyun havalarını, ama artık avşamnardı. Dışarda lüzgär kuvetleşärdi. Göktä kayardı bulutlar poyrazdan üülen tarafına dooru. Komur bulutları diiştirärdi gümüş bulutlar dolu kaarlan. Yarkүүлülerä vakıttı dönmää evä. Orda onnarı beklärdi taa bir, güvää evindä

bütün geceyâ haliz konuşka. Onnarın arasında heptän ayıktı sade gelinnän güvää. Az içtiydi naşa hem kemeñceci, angısı yaştâ adamdı. Öbürlär hepsi keflıcäydi. Aralarında ayırıldarı Karapeti Mişa, angısı artık sataşmıştı her gün şarap içmää. O biraz sendellärdi.

Konuklar başladıydılar giyinmää, saalıcaklan ayırılmaa gelinin hısımnarından.

Anasının istediinä görä, Nadi giidiydi gelin fistanın üstünä bir keptar bir dä kufayka, altına sa sıcak kısa don. Kafasına, ensesinä baaladıydı bir şalinka, ayaklarına giidiydi kalın yapaa ipliindän çorap hem rizina çizmeleri, ellerinä – eldiven. Valızayı iki eni çarşafı, yastık üzlerinnän, birkaç peşkirlän, Nadinin sıradan rubalarinnan aldıydı taşımaa Vasi.

Alaca karannıkta çıktıydılar yola. Başladıydı saurtmaa. Çıkınca gelinin küüyündän, karannık çöktüydü. Yolu artık kapladıydı kaar. Saurgunda ancak seçilärdi dolaylar. Can-cun yoktu kırdâ. Kefli kişilär başladıydı sürçmää derin kaarda. Saurtma kaar dondurardı yanaklarını, taa çok poyraz tarafından. Çevirärdilär üzlerini üülenä dooru. Bu üzerä onnar kaybedärdilär uurlanmayı, görmäzdilär biri-birini. Hızlı lüzgär haydardı onnarı yoldan üülen tarafına. Yarküüyün şıakları taa görünmäzdi. O yıllarda elektrika şıakları küüerdä taa yoktu, gaz lampaları sa siirek evdä yanardı gecä vakıdı. İnsannar tez yatardılar uyumaa.

– Vasi, bän pek korkêrım, ani kaybelecez bu saurgunda, – titrekli sezlän dediydi Nadi.

– Korkma, canım, bän seni saa-selem götürecäm evimä, – cuvap verdiydi Vasi.

O sol elinnän sarmaştıydı gelinin belinä, o düşmesin deyni. Kendisi, bulunarak saa tarafında, yapardı ona biraz

kuytu. Sol elindän kaybetmişti eldivenini, parmakları sızlardı, ama onun aklında vardı salt bir fikir: saa etişinnär gelinnän evä. O bilmäzdi, neredä kaybeldi öbür kişilär, yoktu da nicä yardım etsin onnara...

Girdiynän hayada, çıkardıydılar kalın rubalarını, silktiydilär onnardan kaarı. Nadi çıkardıydı rizina çizmelerini, yapaa çoraplarını da giidiydi emenilerini. Bulduydular konuşkacıları keflicä. Sansın onnarın aklına hiç gelmemiş, ne seremcä güder yolcuları.

Nadi öptüydü kaynatanın hem kaynananın ellerini, selämneştiydi Vasinin hısımnarınnan. Hepsi denedi, ne gözäl gelin bulmuş kendinä Vasi komşu küüdä.

Soruşlara, neredä kaldı öbür kişilär, Vasi bilmäzdi ne cuvap vermää. O duymazdı sol elindä parmaklarını, dondurmuştu onnarı. Kimsey düşünmediydi uumaa onnarı rakiylan, uçlarından aucuna dooru, kızarınca, yada sokmaa onnarı sıcacık su içinä da azar-azar katmaa haşlak su. Bekim vardı taa umut çözdürmää donmuş kanı parmaklarında. Ona sa nasaat verdiydilär yıtsın sol elini sıcak camalda, neylän son koyduydular dirilmää don parmaklarını.

Dışarda uluyardı saurgun. Kimseyin yoktu kefi oturmaa sofraya. Şindi konuşka taa çok benzärdi yas sofrasına. Kaar artık etişärdi pençerelerin uuruna. Kimseydä kalmadıydı umut, ani başkaları saa etişecekler burayı yada evlerinä. Konuşkacılar kendileri dä korkardılar çıkmaa içerdän da daalmaa evlerinä.

İlk evlenmäk gecesi Vasiyä hem Nadiyä geçtiydi kadem-siz. Gelän günnär dä az umut verärdilär, ki onnar verilecekler derin sevgiyä, dadaceklar biri-birinin tatlı tenini.

Saurgun tuttuydu üç gecä iki dä gün. Yarküü gömül-

düydü kaar altına. Görünärdi salt evlerin örtüleri. Sade saliyä karşı saurgun uslandıydı. Gündüz göktä peydalandıydı güneş.

Küü soveti yolladıydı aktivistleri gündüusu tarafına aaramaa kaybelmiş kişileri. Hepsini bulduydular ölü. İlkin küüyä yakın erdä bulduydular saadıcı hem naşayı. Naşa yatardı aykırı saadıcın üstündä. Bezbelli ilkin düşmüş Mazur Ristu. Olmalı karısı Sandika çalışmış onu kaldırmaa, ama kaybettiynän kuvetlerini, düşmüş onun üstünä, da ölä donmuşlar ikisi dä.

Yarküüyün gündüusu tarafından merasında vardı bir çukur. İşlenmäzdi. İlyazın orada yakın maaledän insannar otladardılar hayvannarını. O çukurda bir hendek içindä donmuştular kemençeci Tauşamcı Spiru hem Karapeti Mişa.

Peyku Maşuyu bulduydular küüyün merasının üülen kenarında. Yatarmış arka üstü. Bir kolu sa durarmış kaldırılmış yukarı. Sansın umut edärmış, ani birkimsey görecek kaldırılmış kolunu da gelecek kurtarmaa onu ölümdän.

Çarşamba günü beş kişiyi hısımnarı gömdüydülär mezarlıkta.

Perşembä günü Kurdu Vasi gittiydi Tumarva bolniņasına, neredä kestiydilär sol elinin parmaklarını. Onnar başlamıştılar artık bet kokmaa. Alıştıynan, yanaştıydı yapı brigadasına bekçi. Çalışardı saa elinnän biraz usta zanaatını da. Genç karısınnan Nadiylän annaşardı pek islää. Büüttüydülär üç uşak, angılarına kimi kerä anadardılar o hatalı saurgunda evlenmekleri için...

CANAVARLAR

Yarküüdä var bir evelki adet. Laf „canavar“ ev içindä hiç anılmasın, sölenmesin. Adetä görä canavara deerlär „çenesi kitlensin“. Bezbelli, bu adet kalmış taa hanidenki zamannardan, açan atalar, dedelär göçücü olarak, hayvancılık lıktan zanaatlaşarmışlar. Canavarlar sa ev mallarına büyük zarar yaparmışlar. Onnar başka yırtıcı hayvannardan ayırılêrlar, neçinki, tutup kurbanı, olsa isin doyunca da gitsin, o sa ilkin koyunun üstünä atılêr, battırêr keskin dişlerini, paralêêr onun şkembesini da sora geçer öbür kurbanı. Ölä-ölä o var nasıl zân etsin bütün sürüyü. Saade, açan duyêr bir kuşku, ozaman o, kavrayıp kurbanın birini, yok olêr, kırılêêr, etiştirämeersin gözünü açıp-kapamaa. Onuştan hererdä herbir avcının vardı borçu geçmiş asirin 50-60-ıncı yıllarında avlamaa canavarları, heptän yok edincä.

*

Geçän asirin 40-ıncı yıllarında, cenk vakidında, açlıkta, Bucakta küülerin dolayında hayta gezärdi canavarlar sürüylän. Aaç, kapsık, onnar girärdilär küü içinä da çok zännik yapardılar insannarın hayvannarına: koyun, kuzu, keçi, buzaa – ne razgelärsä; köpekleri dä taşıyardılar. Vardı olay, açan canavarlar atıldılar insanın da üstünä.

Büük korkunçluk, açan hayta gezer kuduz canavar. O dalêêr hepsini, kim önünä cıkêr: hayvannarı, köpekleri, insannarı.

1942-nci yılda bir kuduz canavar girdiydi Yarküüyün içinä da bir çorbacının aulunda atılmıştı köpään üstünä. Onun çirkin sesini işittiyän, ev saabisi çıkmıştı bakmaa, ne olêr. Canavar sa, brakıp köpää, atlamış adamın üstünä da girişmiş

onu dişlemää. Karşıda komşusu, işittiyän, ani adam çıvdırık gibi baarêr, o saat hızlanmış kurtarmaa onu. Canavar bir kıpımda ativermiş kendini aul üstündän, aykırlamış komşuya dooru da başlamış dalamaa onu da. Ölä, brakıp bir kişiyi, canavar geçärmış öbürünä. Butürlü bir gecedä o dişlemişti 12 kişi dä çıkmıştı küüdän.

Komşu küüyün tolokasında kuduz canavar razgelmiş bir tırlaya. Çobannarın köpekleri hemen sarmışlar onu, çobannar sa kalın salkım sopalarlan, demir kırılıgalarlan uçlarında, gebertmiştilär kuduzu.

Bu olay uyandırdıydı büük gam Yarküüdä. İkinci günü sa-baalen primar hem jandar postundan plutoner zorladıydılar dört küülüyü taligalarinnan, dört jandarlan bilä götürsünnär o kişileri, angılarını daladıydı canavar, Galaş bolniçasına. Bir taliganın saabisiydi Kavalcı Dobri. O annattıydı ooluna, Vançuya, ani beş kişi kudurmuş taa yolda. Jandarlar baalamışlar onnarın ellerini hem ayaklarını, yapmasınnar bir zarar taligacılara deyni, yada öbür kişilerä.

On bir kişi öldüydü bolniçada. Sade birisi saa kaldıydı, kudurmadıydı – Sakallı İlişka. O hepsindän kaavi çıktıydı. Yaşadıydı bu adam çok, ama gözlerindä kaldıydı bir korku, bir sert bakış.

*

Geldiydi 1949-uncu yıl. Cenk bittiydı yakın dört yıl geeri, aaçlık ta, ani aldıydı Yarküüdä insannarın üçüncü payını, brakıp derin iz insannarın yaşamasında, artık geçtiydı. Küü azar-azar başladıydı dirilmää, kendinä gelmää.

Yaşamak yavaş-yavaş biraz düzelärdi. Küüdä pazar gün-neri klubta olardı horu, gençlär evlenärdilär, uşaklar gezärdilär şkolaya, katıldılar türlü derneklerä. Kimi topluşlar geç

vakıda kadar uzanardılar.

Kavalcı Vançu bir açık göz, yakın 15 yaşında gözäl çocuk, 7-nci klasta en üstün üüreniciydi. Elbetki katıladı türlü derneklerä.

Bir avşam repetițiya uzandıydı geceyâ kadar. Kız kolegalarina hatır güdän çocuk olarak, o ilkin geçirdiydi kendi klasından bir kızı evinä, angısı bulunardı bayır maalesindä.

– Çok saa ol, Vançu, ani geçirdin beni evimä! li gecelär dileerim sana! – Dedi o kız.

– Sana da ii gecelär! – Cuvap verdi Vançu da öptü kızın yanaklarını. Sora yollandı kendi evinä doru, ani erleşikti çayır maalesindä.

Geçtiynän yarım yolu, kuşkulandıydı köpek seslerinä, angıları Vançuya pek fasıl geldiyydi. Bütün maalenin köpekleri salardılar ölä keskin, ani kaldırmıştılar bütün ortalıı. Vançu düşünärdi bulsun bir sopa korunmaa köpeklerdän deyni, ama bu kıpımda bir korkunç hırlamak ürküttüydü köpekleri, da onnar, çirkin salarak, hemen daalıştıydılar kendi aullarına. Vançunun kalbinä damnadıydı – canavar!

Bayırcıkta, yolun saa tarafında, yaşardı un maşinasının bekçisi. Vançu o saat saptı onun auluna da duruklandı evin önündä. O aulda köpek yoktu. Evceedä yaşardı bir fukaara aylä. Ev saabileri artık uyuyardılar.

Bir aralıktan sora ortalık sansin uslandıydı. İşidilärdi bir traklamak.

– Olmalı, yoldan geçer bir ihtär adam da sopasınnan urêr don erä, – sayıklardı Vançu. Özendiyydi baksın evin öbür başından, halizdän mi adam geçer yolda, ama işitti, ani nesä çatıradadêr kemiş aulunu, kemirer kemişları, savaşêr yapmaa

bir delik da girmää aul içinä, neredä şindi durardı o, Vançu. Onun ürää başladıydı sık-sık düülmää, fikiri sä duruktu. Şindi o üzdä-üz annadıydı, ani önündä canavar, neçinki bilärdi, ani aaç canavar, duyarkan kurbanı, bölä takırdadarmış dişle-rinnän, düüyärmış çenelerini.

Vançu genä döndüydü geeri, pindiydi sundurmaya da duruklandıydı kapunun önündä. Canavar vazgeçtiydi kemir-mektän kamısları da hızlı girdiydi aul içinä evin öbür tarafından, neredän taa ileri girdiydi kendisi. Vançu başladı bütün kuvetlän düümää kapuyu. Bu gümbürtü bezbelli korkuttuydu canavarı da onuştan o atılmadıydı saat onun üstünä, geçtiydi aul içinä.

O durardı Vançunun önündä, birkaç adım sade onu ayı-rardı bu yırtıcı hayvandan. Canavar oturduydı geerki ayakla-rın üstünä, gözleri sä karannıkta şılardı iki yıldız gibi.

Canavar görünärdi pek kapsık, biraz düşkün, ürää yapışmıştı bel kemiinä, bezbelli, çoktan bişey dışınä ilişme-miş. O bakardı Vançuya kurbanı gibi, umut onda büüktü, sanardı Vançuyu artık kendinä imäk.

– Açın, açın kapuyu, yalvarerım, canavar aul içindä! – Tangırdadardı kapuyu bütün kuvedinnän Vançu.

Ev saabisi açtıydı kapuyu da çocuk girdiydi içeri. Adam tutuşturduydı gaz lampasını da gördüydü pençeredän canavarı. Yırtıcı hayvan ürktüydü safktan du hemen yok olduydu karannıkta.

Saabilär, karı-koca, cana yakın insannar, teklif ettilär Vançuya kalsın gecelemää onnarda, ama o istedi gitmää evinä, neredä onu anası hem bobası beklärdilär. O bir gururlu çocuk olarak, istämediydi kalmaa yabancı insannar-da. Gecä yarısı yakındı, açan maaledä köpeklär sustuydular,

ortalık genä uslandıydı.

Vançu şükür etti ev saabilerini, açtılar ona kapuyu deyni, da çıktı içerdän. Dışarda suuktu, yıldızlı gök hem yarım ay biraz aydinnadardılar dolayları. Can-cun yoktu sokakta. Yol - landıydı evinä dooru.

Sokaan sol tarafında yaşardı bir çalışkan çorbacı. Tutardı on beş koyun, angılarını doyrardı aulunda papşoy koçanarınnan, gecä sä kapardı onnarı sayvana.

Elbetki, bu okolda alaf kırıntılarında kalmıştı koyun kokusu. Vançu henez geçärdi o okolun yanından, açan gözünä iliştirdi genä canavarlar o erdä, neredä gündüz durmuş koyunnar. Canavarlar kokaldılar koçan kırıntılarını, gezinärdilär bütün okolda, yoklardılar herersini. Vançu osaat esaba aldı bu işi da hiç bakınmadaan, bir kıpımda, başladı kaçmaa evinä dooru. Kaçardı hızlı, nekadar etişärdi kuvedi. İştittiydi, ani canavarlar, atlayıp aul üstündän, birär-birär onun ardına takıştılar.

Vançunun yoktu vakıdı baksın ardına, canavarlar etişerlär mi, etişmeerlär mi onu? O bilärdi, ani sade kaçmak hızlılınnan var nicä kurtarsın kendini yırtıcıların dişlerindän. O okuduydu Cek Londonun kitaplarını da bilärdi, ani canavar insanın üstünä atılabmış taa sık ozaman, açan o düşärmış erä.

Vançu hep kaçardı, hep tä duyardı ardında canavarların zor, har-har solumalarını. Bir erdä sürçtüydü – ne kaldıydı düşsün, ama verilmediydi, cetin kendini tuttuysa. Evi artık yakındı, ama ona görünärdi bu yol sonsuz-kenarsız. Taa biraz sıkıtydı kendini da kaçarak giridiydi aul içinä.

Onun dostu Gücük, kuyuruksuz köpää, fena seslän salardı, çalışardı koparmaa sinciri. Kuşku köpek duymuştu bu

yırtıcı hayvannarı.

Girdiynän içeri, Vançu tutnuk seslän, kekeleyeräk annatti anasına-bobasına, ne büük seremcä geldi başına bu gecä. Benizi bim-biyazdı, saçları yapışmıştı annısına.

Anası üç kerä yaptıydı stavrozunu ikonanın önündä, şükür ettiydi Allaha, ani korumuş oolunu bu hatalı beladan. Tutuşturunup kandilcii ikonanın önündä, sölediymi bir dua. Sora kendi si yattırdıydı oolunu döşää, yaptıydı stavrozunu onun üstünä da yattıydı kendi döşeenä.

Aul içindä fena Gücük hep salardı gür seslän da Vançunun bobası, alıp diireni elinä, çıkardı dolaşmaa hayvannarı sayvanda hem damda. Bir vakıttan sora ortalık artık uslandıydı heptän.

Vançuyu uyku tutmazdı. Onu ansızdan kapladıydı bir nazlı duygu kendi-kendinä. O sevinärdi, ani onun diil taa ergen güdesi büünkü seremcedä ölä ilin, ölä dooru çalıştı, hiç şaşırmadı, yaptıı taman ölä, nicä kafası buyrdu da olmadı kurban hayın yırtıcılara.

Ansızdan bir hasretli fikir yaptıydı onun imiini. Onun käämil, körpä teni ancak imäk hobur canavarlara olaceydi. Onnar doyunca, kanarak, iyeceydilär onu çevirä-çevirä. nasıl kedi iyer sıçanı çatır-çatır taa tepinärkän.

Hiç bir kerä bilä, şındiyä kadar, Vançu sevmediydi kendi tenini ölä, nasıl bu kıpışta, açan onun ileri dooru yaşaması, onun olması belli diildi. Onun canı durardı asılı bir incecik ipliکتä gibi.

Bölä kasavetli düşünmeklär yavaş-yavaş eriyärdilär onun yorgun imiindä dä kayardılar bir tarafa. Onnarın erinä erleşärdilär ii düşlär, angıları yısıdardılar onun canını.

Vançu duyardı, nicä onun sıcak kanı daadardı bütün

teninä bir eni kuvet, bir ii havez. Kurtuluş Vançudaydı. O büün çıktıydı enseyän bu deneyıştä, bu hatalı yarışmakta kazandı birincilii, kurtardı kendinin gençecik yaşamasını, kendi canını, kismetini...

Çayırda, diil uzakta, neredä yaşardı Vançu, küü çobanı tutardı kendinin hem hısımnarın koyunlarını

Sabaalen bütün maaledä işidildi, ani bu gecä canavarlar kavramışlar sürüdän üç koyun.

Şindi Vançu yaşta adam, olları büüdü, unukaları da artık etişti, ama aklından çıkmêêr o olay canavarlarlan da o kimi kerä annadêr onnara, ne seremcä geçirmiş çoktan, erken çocukluunda.

KARACILIK

Topçu Dimu çalışardı baş izmetçi demir yol garasında. Saygılı adamdı kolegaların arasında da, dolay küülerdä yaşayannarın aralarında da. Uşakları, oolu hem kızı, artık evliy-dilär. Karısinnan Sofiyän annaşardı pek islää.

Laab Topçu kalmış ona dädusundan, Lambudan, angısı duumuş Komrat dolayında. Onun anası bulgarkaymış. Onuş - tan islää bilärmış, gagauz dilindän kaarä, bulgar dilini dä.

Rus-Türk cengindä, 1877-1878-inci yıllarda Balkanda, düüşmüş kendi istemesinnän Rus askerin tarafında Basarabiyadan bulgar batalyonunda, topçu bölümündä. Yardım edärmış hazırlamaa topları top atmaa deyni.

O cenktä Rusiyanın askeri Romın askerinnän birerdä ensediydi Osmannı Padişalının askerini da Türkiyeyä heptän çekildiydi Balkandan. Bulgariya, Serbiya hem Karadağ kazandıydılar serbestliini, Romıniya sa olduydu kendi başına devlet, ama bütün Basarabiyasız

Döndüynän saalınnan evinä, küüdaşları deyärmişlär Lambuya “topçu”. Ölä dä kalmış ileri dooru laabı. O da, bobası gibi, evlenmiş bir bulgar kızına.

Onnarın ikinci oolu Mälçu katılmış 1906-ıncı yılda Komrat kalkıntısına. Düşmesin baskıya deyni, kaçmış Tumarva dola-yına. Duraklanmış Selküüdä. O bir gözäl, kıvrak boylu delikanni çocukmuş. Yanaşmış çırak bir varlı dul karının evinä, ani yaşarmış sade 17 yaşında kızınnan, Varçiyän. Kocası ölmüştü yılaçlanmaz hastalıktan beş yıl geeri. Taa büyük iki kızı artık evliymişlär.

Mälçu çalışmasınnan, akıllı, terbiyeli, becerekli hem kırnak olarak, beendirmiş kendini ev karı sabisinä dä, onun kızına da. Bir yıldan sora evlenmiş Varçiyä da kalmış iç güveliinä. İki büütmüşlär beş uşak. En küçüü çocuktu, Dimu

adınan, angısı birəbir benzərdi bobasına: akıllı, becerekli, çalışkan.

Topçu Dimu bitirdiydi 4 klas romın şkolasında. İslää üürenərdi. İslää lafedərdi dörd dil: gagauşça, romınca, ruşça hem bulgarca. 1946-ncı yılda yanaştıydı makazçı garada. Başardıydı 7 klas avşam şkolasında. Yaptıydı yarım yıllık kursaları Odesada da olduydu baş izmetçi. Sora tezdä düzdüydü üç odaylan eni ev garada.

Dimudan kaarə, baş izmetçiydi garada taa üç kişi: Çolak Evgeni, Pavlük Kati hem Şebek Ligor.

1972 yılda Topçu Dimu 53 yaşındaydı. O yıl garanın şefi, ukrain adam Tereşçenko Nikolay İlyiç, çıkardı pensiyaya. Daalardı haber, ani onun erinä garanın şefi olacek Topçu Dimu. Açan gara başı alardı otpuska, onu brakardı erinä. Ama sentəbrinin on ikisində o kablettiydı çaarı kiyadını, ani ayın on beşində perşembä günü, saat dokuzda olsun Devlet eminnik komitetin¹ rayon bölümündä.

O günä karşı Dimu uykuya dalamadıydı, türlü-türlü fikirlär gelərdi aklına. „Acaba ne läəzım olmuşum bän Devlet Eminnik Komitetinä? – düşünərdi o. Herbir kişi o yıllarda korkardı bu organdan, nicä inancı insan şeytandan.

Perşembä günü, taa dan eri aarmadaan, Dimu kalktı yataktan. Çıplak kalıp belinä kadar, yıkandı evin önündä krandan suuk suyulan, traş oldu usturaylan, serpti suratına odekolon, giidi eni demir yolcu rubalarını. Saalıcaklan ayırılıp karısından, trennän gitti rayona yakın garaya, ordan da avtobuslan – rayon küüyünä. Saat on minutsuz dokuzda artık bulunardı Devlet Eminnik Komitetin rayon bölümün yapısında. Beklediydı kapunun önündä on minut da girdiydi

*Devlet Eminnik Komiteti*¹ – Комитет государственной безопасности (КГБ)

yapının içinä. Seläm verip karı sekretara hem söyleyip laabını-adını, sordu, angı kabinetä hem kimä o çaarıldı?

– Bekläyin! – hiç bakmadaan Dimunun üzünä, cevap verdi karı sekretar.

Dimuyu sıklet aldı. O duydu, ani onu bekleer diil hoş lafetmäk burada. Yarım saattan sora cınnadı çancaaz. Karı sekretar girdi kabinetä da, çıktıynan ordan, dedi Dimuya:

– Girin, sizi çaarêr tovariş mayor Gorünov Vasiliy Petroviç!

Dumu enikunu urdu kapuya da açtı onu.

– İzin verin girmää, tovariş mayor! – dedi o.

Mayor Gorünov, elli yaşın dolayında adam, elinnän gösterdi masanın öbür tarafından kendinä karşı skemneyä, kaldırmadaan kafasını önündä papkadan. Giiyimniydi şivil rubasınnan: maavi materiyadan kostüm, biyaz gölmek hem hep maavi kravatlan. Bir kalın taftadan masa ayırdı onnarı. Mayorun ardında, duarda, asılıydı Feliks Dzerjinskinin büyük portredi.

Biraz vakıttan sora o kaldırdı kafasını. Kısa kırkılmış saçlarlan, tombarlak suratlı, çeneli hem kalınca olarak, görünürdi bir kuvetli adam gibi. Dürük bakışlan gözedip Dimuyu, sordu:

– Nicä laabın-adın, neredä hem angı gündä duudun?

– Bän, Topçu Dimu, Mälçunun oolu, duudum 1919-uncu yılda avgustun 25-inci günündä Selküüdä.

Mayor Gorünov yazdı onun laflarını sorgu protokoluna.

– Ne ilişkin vardı gestapoylan, sigurançaylan² 1941-1944 yıllarda? – ekledi o.

Dimu beklärdi ne olursa, ama bu soruş şaştırdıydı onu.

²Секретные полиции нацистской Германии и Ромынии при диктатуре Иона Антонеску.

*

Topçu Dimu diildi korkak adam. 1942-inci yılda, ilkyazın, çaarıldıydı romın askerinä. Ačan Romınıya 1944-üncü yılda, avgustun 23-üncü günündä geçtiydi Sovet Birliin tarafına da onun askeri başladıydı düüşmää nemçelerä hem macarlara karşı, Dimu katıldıydı düüşlerä. Gösterdiydi kendini girgin soldat gibi.

Açan taa yaşardı küüdä da alaca karanıka bir ilkyaz sabaasına karşı gidärdi yayan işä, çukurda, andızda, küüyün hem garanın arasında, denediydi bir canavar sürüsünü. Şaşırtmıydı onu korku. Çabucak yolduydu yol boyundan biraz kuru ot da tutuşturduydu onnarı. Attıydı ateşä taa ot, kuru yaprak, andızdan kuru dal. Olduydu bir büyük ateş, ani ürküttüydü canavarları, da onnar yok olduydular alaca karannıkta.

Onun evi durardı yakın baltaya. Aulun günduusu kenarın hem baltanın arasında bulunardı birkaç suylan dolu pınar. Onnarın kenarları kaavileştiriliydi tement tılandırlän. Üstle-rindä vardı taftadan kapak. Onnardan su alardı paravozlar.

Dimunun kızçaazi, Lenacık, on yaşında olarak, oynarkan pınarların dolayında başka uşaklarla birerdä, tırmanmış kapaan üstünä da düşmüş pınarın içinä. Buularmış. Öbür uşakların çirkin seslerini işitmiş Vançu da kaçarak gitmiş orayı. Lenacık, artık, görünmüzmiş su içindä. Bobası atılmış pınara giyimni, dalmış suyuna da çıkarmış kızçaazını üstünä. Başka adamnar, ani toplanmışlar pınarın dolayına, yardım etmişlär ona, kızcaazınnan kucaanda, çıksın pından. Lenacıın üzü bim-biyazmış, soluu yokmuş. Dimu, yapıştırıp dudaklarını uşaan dudaklarına, başlamış aazınnan derin solumaa onun aazına, ritmalı bastırmaa güüsünü. Birkaç kıpımdan sora kızcaaz gelmiş kendinä üsüreräk. Dimu koymuş onu üzü koynu dizinä aksın aazından, burnusundan

yutulmuş su deyni. Ölä kurtarmış ölümdän kızçaazını.

Ölä ki diildi korkak adam Topçu Dimu. Garacılar çok vakıt ii laflan metedärdilär onu bu oluş için.

*

– Bän annamadım sizin soruşunuzu, – cevap verdi Dimu.

– Sölä, neçin amazladın nemçelerä 1942-nci yılda, yazın, neredä saklanardı Kırmızı Askerin soldatı? – keskin seslän sordu mayor. – Bizä etişti haber, ki sän yaptın bu kabaatı.

Dimu bilärdi, ani 1942-nci yılda, yazın, garada nemçelär urmuşlar kurşuma bir rus soldatını, angısı savaşmış kaçmaa onnardan.

– Bän o vakıt hiç yoktum burada, bulunardım romın askerindä, Ploieşt kasabasında, – dedi Dimu.– Kimdän etişti sizä bu yalan?

– Burada bän koyêrım soruş, diil sän! – sertlendi sorgucu. Sora taa uslu seslän ekledi:

– Bekim otpuskadaydın o günnerdä?

– Bän çaarıldım askerlää ilkyazın, yapardım slujbamı artileriya bölümündä, ani koruyardı petrol sondalarını. Varmıydı nicä birkaç aydan sora bana otpuska verilsin?

Mayor Gorünov koydu sorgu protokolunu Dimunun önünä da gösterdi, nereyi koysun imzasını. Sora ekledi:

– Bulun martur, ani yoktunuz burada o vakıt. Ko onnar gelsinnär burayı iki haftadan sora, çarşambada saat onda. Hısımnarınızın marturluu hesaba alınmayacak. Koyun imzanızı taa bir kerä, ani gitmeyeceniz rayondan aşırı bendän izin almadaan. Şindilik bakın işinizä.

„Acaba kim yaptı bu fenalılı? Karacılıklan çalışêr beni kapana sokmaa”, – fikirlärdi Topçu Dimu, dönärkän evinä.

Uykusuz geçän gecä, bu aar kabaatlamak bir mengen gibi sıkardılar onun güüsünü, sokardılar acı kahıra.

Etiştinyän evä, annattı Sofiyä, ne bela geldi ansızdan

başına, neylän kahıra soktu onu da.

Onnarın üülen tarafından komşularıydı Pavlük Kati kocasının İvannan – uşaksız aylä. Yaşardılar demir yolun evindä, ani kurduydu rominnar otuzuncu yıllarda garanın izmetçilerine deyni.

Kati, şindi kırk yaşın dolayında karı, kızılında şen yaşadıydı. Pek beenärdi sevişi delikanni çocuklarlan, genç adamlarlan. Garada makazçı olarak, diil çoktan evlendiydi ondan on bir yaş taa büyük adama, demir yolun sarfoşçu işçisinä, Pavlük İvana, angısınan sevişärdi bitki vakıt. Ancak olduydu baş izmetçi.

Kimdä vardı sebep, Pavlük Katidän kaarä, karez gütmää Topçu Dimuya, angısı yakışardı olsun gara başı? O umutlanardı onu koysunnar o erä.

Zengin ayledän olarak, otuzuncu yıllarda bitirdiydi üç klas Bolgrad gimnaziyasında. O da, Vançu gibi, yaptıydı kursaları Odesada. Evliydi ukrain adamnan – önemni iş Sovet Birliindä Basarabiyada.

Şebek Ligor bitirdiydi sade beş klas küü şkolasında. İki üzlü hem şiret adamdı. Üç yaşında kalmış üüsüz. Büümüş aaretliktä, bir uşaksız ayledä. O karı-koca bakmışlar onu kendi uşaanı gibi, kurtarmışlar aılıktan. Ama olgunnuunda vazgeçmiş onnardan, artık ihtär insannardan. Bu kötü iş için, selküülülär azetmäzdiilər ondan.

Sofi denediydi, ani bitki vakıtta Pavlülklara sıkça geler Şebek Ligor. Çikêr onnarın evindän sendelleyäräk. Pavlük Katiyä dä, Şebek Ligora da Topçu Dimu yardım ettiydi, arka olduydu makazçı cuvapçılıından baş izmetçi etişinnär. Bekim onnar yaptılar bu kötü işi?

Var eskidän bir demäk: „Herbir yapılmış ilik birkimseyä cezalanmadık kalmazdır“!

Dimu söledi Sofiyä, ani läözım bulsun iki martur, angıları

göstersin, ani o, Topçu Dimu, yoktu küüdä 1942-nci yılın yaz zamanında.

– Bir martur var nicä olsun İncä Örgi, – getirdi aklına Dimu, – o benimnän bilä yaptıydı slujbayı Ploieştä da biler, ani bana otpuska verilmedi o vakıttä. Ona yalvaracam gitsin Devlet Eminnik Komitetin rayon bölümünä.

– İkinci martur olabilir Bekçı Kosti. Onunnan biz ortaklık 1942-üncü yılın çiftçilik işlerin zamanında. O yok nasıl bilmesin, ani sän bulunmardın küüdä ozaman, – ekledi Maşu.

Ertesi günü saat sekizdä Dimunun sırasıydı çıkkmaa işä. Baş izmetçilär, makazçılar işlärdilär bir sutka – 24 saat. Sora iki sutka dinnenärdilär. Açan izmetleri düşärdi pazar yada yortu gününä – dinnenärdilär üç sutka.

İncä Örgi brigadirdi ortaklaşma çiftçilikte, Bekçı Kosti sä izmet edärdi küü sovetindä. Dimu karar aldı pazara gitsin küüyä yalvarmaa onnara martur olsunar. Birär şişä islää, kendi maazasından, şaraplan dolaştı ilkin Örgiyi sora da Kostiyi.

Topçu Dimuda gibi ev şarabı yoktu may kimseydä garada, dolay küülärdä o vakıtlarda. Kesärdi baayı yalnız, direklärdi, kazardı karısınnan bilä. Yazın çıkarardı boş fıçılarnı dibini da kurudardı onnarı güneştä. Yaklaştıynan vakıt baayı bozmaa, paklardı bildirkı şarap bataandan sert çetkaylan, yıkayardı ilkin suuk suylan, sora haşlardı onnarı kaynak suylan ceviz yapraklarınnan karışık. Erleştirärdi diplerini erinä da kakardı çemberleri.

Bir fıçıya dökärdi sade üzüm süzmää dermendän akan şırayı. Öbür fıçıya katardı täska şırasını da. İlk fıçıda olardı açık kırmızı, duruk, datlı, ufacık hava kabarcıklarınnan şarap.

Sade o şarabı içärdi kendisi, ikram edärdi yakın hısımnarını, ii yakın dostlarını. Öbür fıçidan şarabı satardı

toptan tumarvacılara.

İncä Örgi dä, Bekçı Kosti dä kayıl olduydular yardım etmää Dimuya, kurtulsun bu beladan deyni, ama istediylär, ki o danışsın ortaklaşma çiftçiliin hem küü sovetin başlarına, versinnär kayıllıını onnara çıkmamaa o günü işä.

Topçu Dimu nüfüzlü adamdı küüdä, Komunist partiyanın azasıydı. Her kerä erdeki seçimnerdä ayırılardı deputat küü sovetinä. Elbetki, o kolay aldıydı öndercilerdän kayıllık.

O çarşamba günü Dimu aldı kasan, kendi parasınnan, bilet trenä İncä Örgi hem Bekçı Kosti için gitmää-dönmää deyni, verdi para avtobus biletleri için.

Geçärdi günnär, haftalar, ama Topçu Dimu Devlet Eminnik Komitetin rayon bölümündän hiç bir haber kabletmärdi. Öläydi bu organın tabeeti, alatlamardı raatsızlıktan çıkarmaa insanı. Sade noyabrinin bitkisindä o kablettiydi genä çaarı kiyadı oradan.

Mayor Gorünov gitmişti rayondan. Onun erinä gelmişti bir zarif görünüşlü genç kapitan. O söledi Topçu Dimuya, ani onnarda var etär argument, ani onun ilişiklii yok soldatın öldürmesinnän da unutsun raatsızlıını, baksın ileri dooru işinä.

– Bän isteerim o kişileri, ani kirlettilär benim adımı, suda çekmää, – dedi Dimu. – Kim onnar?

– Bän Sizä nasaat vererim başlatmamaa bu işi. Kırmızı Askerä karşı düüşän Romıniya askerindä slujba yaptınız. Biz da açıklamêêrız o kişileri, kim bizä haber verer. Sudu siz kazanamayacınız.

Dimu annadıydı, ani zor bulmaa dooruluunu, açan bu işä karışık Devlet Eminnik Komitedi.

– Eer olaydı bu amazlamak Beriyanın vakidında, kapana sokaceydılar ölä kabaatsız olarak, – fikirlärdi o.

Dimunun namı lekelendi. Türlü yalannar daalardı garada, küüdä bu oluştan sora. Elbetki, gara başı onu yapmadydılar. Çıktıynan pensiyaya garanın başı, o cuvapçılara koyduydular Pavlük Katiyi.

Tezdä o gara alındıydı Ukrayna demir yoluna. Ölä Moldova genä kaybettıydı bir parça kendi topraandan hem bir pay saabiliindän.

Az vakıttan sora bulduydular o kişiyi, kim amazlamış, neredä saklanardı Kırmızı Askerin soldatı. O fenalı yapmış bir küülü, angısı kırkıncı yıllarda sovet kuvetindä istrebiteldi, taa ileri da romınnarda primariyada gardistlik ettiydi. Ona sud kesildi 10 yıl kapan yapmaa sıkı rejimnän

MUTSUZ EVLİLİK

Ajder Dimitra, irmi dört yaşında etişmiş kız, fukara, çok uşaklı ayledän olarak, evlendiydi bir altmış beş yaşında dul, zengin adama, Karanfil Evgeniyä, angısının karısı geçindiydi bir yıl geeri. Onun iki oolu hem bir kızı çoktan evliyдилär da vardı kendi ayleleri, ayırı bobasından. En küçük oolu, ani düşärdi kalsın evlerä, yaparkan askerlii Romıniyada kavaleriya eskadronunda, ölmüştü asker manevrasında. Düşmüştü beygirdän dä kırmıştı ensä kemiklerini.

Dimitranın bobası, Ajder İgnat, bir tabeetli, serbez adam, gittiydi Galağa iş aaramaa da kaybeldiydi orada izsiz. Onuştan onun karısı Nadi, olsun biraz yardım öbür uşaklarını bakmaa deyni, verdiydi en büyük kızını izmet etmää Karanfil Evgeninin evindä.

Dimitra diildi gözäl. Üzünnän sıradan kızdı, ama kıvraktı boyu, güüsleri, ayakları – çekiciydi.

Baştan her avşam kız dönärdi gecelemää kendi evindä, ama birazdan sora kimi-kerä kalardı gecelemää çorbacısında.

Evgeni taa kaavi adamdı. Gözellii, yakışıklı görünüşü sol - madiydılar heptän.

Küüdä başladı haber daalma, ani onun hem kızın arasında seviş yakınnı olarmış. Tezdä bunu artık yoktu nicä saklamaa aalemin gözündän – Dimitranın kalınnı gün-gündän taa çok gözä ilişärdi. Bir avşam o dedi anasına:

– Karanfil Evgeni isteer bana evlenmää. Bän kayıl oldum, neçinki artık üklüüyüm ondan. O bana söz verdi, ani alacek üstünä siz aaç kalmayasınız, çıplak gezmeyäsiniz.

– Vay, bu ayıplı iş, kızım, gülüntü olacez küüdä! O adam senin dädunnan akran. Nasıl o kıyılmış dokunmaa sana, delikanni, namuzlu kıza? Biz fukarayız, ama bişeylän küüdä

lekelenilmedik büünkü günä kadar, şindi sä hepsinin dilindä olacez.

Bu diildi sıradan bir oluş. Yakışmardı düün dä, hiç makar konuşka da yapmaa. Sade steonozlandıydılar klisedä da ölä olduydular karı-koca.

Hakına, biraz vakit bu fasıl evlenmäk hepsinin aazındaydı, ama sora taa önemni olaylar çıktıydılar meydana. Artık Europada gidärdi İkinci Dünya Cengi. Daalardı haberlär, ani Sovet Birlii alaceymış Romıniyadan Basarabiyayı. Kimisi sevinärdi buna, ama taa çoyunu kuşkulandırardı haberlär, ilk sırada çorbacı küülüleri.

Beş aydan sora, 1940-ıncı yılın mart ayın 25-inci günündä Dimitra duudurduydu bir çocucak. Üzännän benzärdi bobasına, sansın yoktu hiç bir kusuru. Vaatiz ettiydilär onu İgnat adınnan – Dimitranın bobasına olsun anmak.

*

Karanfil Evgeninin küçük kardaşı Anastas bitirmiş küüdä Tar Rusiyanın vakıtında 4 klas da islää bilärmış yazmaa, okumaa, lafetmää rus dilindä. 1916-ncı yılda çarılmış İlk Dünya Cenginä. Düüşmüş romın fronttunda, neredä tanışmış bolşeviklärlän da tezdä olmuş onnarın birisi. Yaparmışlar agitaşiyä rus askercilerin arasında kaçsınnar fronttan. Rus askeri daaldıyan, o, başka bolşeviklärlän bilä, kaçmış silahınnan Kişinöva.

İvil cengindä Karanfil Anastas düüşmüş Kırmızı askerin tarafında, Grigori Kotovskinin kavaleriya brigadasında. İtli hem becerekli göstermiş kendini düüşlerdä. Olmuş komisar yardımcısı kavaleriya eskadronunda.

İvil cengi bittiynän, çalışarmış Odesada devlet eminnik sistemasında, sekret bölümündä, başka laaplan, adlan.

Açan 1918-inci yılda martın 27-sindä Basarabiya birleşti Romıniyaylan, Rusiyanın bolşevik hükümeti saydı bu olayı

Romıniyanın tarafından okupaçıya gibi, sanki "Ukrayna teritoriyasının bir payını".

1924-üncü yılda güzä karşı Karanfil Anastas, başka birkaç çalışmak arkadaşlarınnan saklı geçmişlər Nistruyu da başla-mışlar hazırlamaa Tatarbunar kalkıntısını.

Sentäbrinin 15-indä kalkıntıya katılmışlar altı küüdän ukrainnar, ruslar, bulgarlar, gagauzlar – yakın 5000 kişi. Ama moldovannar, nemtelär Bucaan üülen tarafından kalkıntıya karışmamışlar.

Romıniyanın asker bölükleri sert bastıydılar Tatarbunar kalkıntısını. Öldürüldüdü çok kişi. Yakın 90 çiftçi, ustacı Kişinövda, sud kesmesine görä, düştüdü kapana. Aralarında yoktu hiç bir moldovan.

Karanfil Anastas hem taa iki çalışmak arkadaşı başarmış-lar geçmää Nistrunun öbür tarafına.

1924-üncü yılda oktäbrinin 12-sindä Nistrunun sol tara-fında kurulduydu Moldova Avtonom Sovet Soşialist Respu-blikası. Karanfil Anastas geçirilmişti çalışmaa orada, genä eminnik komitetindä.

*

Karanfil Evgeniyä etişärdi haber bolşevik kardaşından, ama o kimseyä kaçırmadıydı hiç bir laf bu iş için romınların vakidında.

1940-ıncı yılda iyün ayın 28-indä Sovet Birliin hükümeti Molotovun ultimatomunna zorladıydı Romıniyayı çekilsin Basarabiyadan. İki gündän sora Kırmızı Asker etiştiydi Prut deresinä.

Çok zengin aylä baskıya düşärdi, ama Karanfil Evgeniyä kimsey takılmardı. Küülülär şaşardılar buna. Bilmärdi on-nar, ani Karanfil Anastas, angısı geldiymi Kırmızı Askerlän Kişinöva da çalışardı eminnik komitetindä, batüsuna arka olardı.

Evgeni karışmıyordu politikaya ne romınnarın, ne Sovet Birliin vakıtlarında. O uslu yaşardı gencecik karısınan, küçük oolunnan.

Başladı-bitti pek çok kannı İkinci Dünya Cengi. Sovet Birlii erleşti çok vakıda Basarabiyada. Taa 40-ıncı yılda avgustta onun poyraz hem üülen tarafları alındılar Ukraynaya, kalanında sa, Nistrunun sol tarafından beş rayonnaran birerdä, kuruldu Moldova Sovet Soñiyalist Respublikası.

Aaçlı 1946-1947-nci yıllarda varlı Karanfil Evgeni aylesinän kolay geçtiydi. 1947-nci yılda güzün fukaara küülülerin arasında, ilk karısından oollarınan birerdä, girdiydi kolhoza. Ölä nasaat geldiymi ona kardaşından, Anastastan. Verdiydi varlıını, evindän, bir inektän, beş koyundan, ev kuşlarından kaarä, da bir kıpımda olduydu sıradan fukaara kişi. Görü? nardı şindi bir kurumuş mesä gibi.

İkinci oolu olduydu brigadir. Karısı Dimitra çalışardı aşçı uşak başşecciindä.

İki yıldan sora Karanfil Evgeni geçindiymi. Genç Dimitra, otuz üç yaşında olarak, kaldıydı dul dokuz yaşında oolunnan, angısı üürenärdi şkolada 3-üncü klasta.

İgnat islää üürenärdi, en üstün üüreniciydi klasında, ama nesä diildi erindä onun görünüşündä. Alçak boylu hem kalın olarak, oyunnarda başka ona akran çocuklarlan hep geeri kalardı. Dayma hastalanardı. Eni çıkan dişleri ufaktılar, tez başladıydılar kaybetmää biyazlıını, zeetlärdi onu diş çürüü. Bezbelli yaşlı adamdan uşak kaavi saalıklı olmazdır.

Bitirdiynän 7 klas küüdä, çiçusu, Karanfil Anastas, verdi İgnatı üürenmää ileri doru Kişinövda, üüsüzlerä için orta şkolasında. Orada da islää üürenärdi, ama artık diildi ilk sırada. Vardı ondan taa üstün üürenicilär. Fizkultura uroklarında o hepsindän geeri kalardı. Fizkultura oyunlarına karışardı. Onuştan çalışardı taa çok yalnız kalmaa da okumaa artistik

kitablarını, ezberlemää az bilinän şiirlerdän meraklı strofayı da bir topluşta kolegalarinnan, yada başka kişilärlän sölemää onnarı, üünmää aariflinnän.

Başardıynan orta şkolasını, Karanfil İgnat girdiydi üürenmää Kişinöv Çiftçilik İnstitutunda, Agronom fakultetindä. Genä islää üürenärdi, ama fizkulturada kolokvium vermää becermärdi. Ozaman katıladı çıçusu.

Üçüncü kursta olarak, İgnat kabledildiği kandidat Sovet Birliin Komunist Partiyasına, bir yıldan sora da olduydu Komunist Partiyanın azası – diil sıradan oluş studentlerin arasında. Ölä etiştiydi aktivislerin birisi institutta taa üürenärkän da açıldıydı perspektiva başarılı kariyer yapmaa kendinä ileri dooru.

Karanfil İgnat kooruduydu diplom tezini en iclää notaylan da kaldıydı çalışmaa asistent Agronom kafedrasında.

İki yıldan sora, noyabridä, Agronom fakultetindä partorganizaçıyanın cuvap-seçim toplantısında ayrıldıydı büronun azası. Az vakıttan sora da kazandıydı konkursu baş üüretmen olmaa.

Ölä uygun ilerlärdi İgnatın kariyeri çiftçilik institutunda. Ama salı yufkalanardı gün-gündän. Doktorlar koydular diyagnoz – karnı yarası. O ancak doldurduydı irmi dört yaşını.

Küüdä hısımnarı, bobasının ilk karısından batüları, kaku-su, everdilär onu komşu küüdän bir gözäl, saygılı ayledän kızlan, ani o yılda bitirdiydi 11 klas.

Bu da diildi sıradan bir oluş. Üürenärkän institutta, çalışarkan asistent, baş üüretmen kafedrada, fakultettä partorganizaçıyanın büronun azası olarak, o çocuk becermediydi bulmaa kendinä yavklu. Eski vakıtlarda gibi, everdi onu hısımnarı. Bir Pazar günü gençlär yazıldılar küü sovetindä karı-koca olmaa. Avşamnen yaptılar bir konuşka küüdä onun hem kızın hısımnarinnan, birkaç ta kolegalarinnan institut-

tan. Yoktu konuşkada çıçusu. O geçindiydi yarım yıl geeri. Uzlaşılın saadıç hem naşa sayıldılar ikinci batüsu karısınan. İlk söz sofrada sölediyydi saadıç:

– Saygılı konuşkular! Büün iki genç, İgnat hem Tatiyana oldular karı-koca. Dileerim onnara sevgiylän kısmetli yaşamak. Ko onnar zeedeletsinnär bizim, Karanfillerin, soyumuzu, çok uşak büütsünnär! Buyuralım dibädän filcannardan şarabı onnarın aylesi kademni olsun deyni!

Konuşkular şamar patlamasınının karşılādılar saadıçın söz söylemesini da kaldırdılar filcannarı.

– Acı, pek acı bu şarap, yok nicä onu yutmaa, – dedi güveeyin bir kolegası.

Gelinnän güvää, kalkıp ayakça, öpüştülär.

Konuşka uzandı yakın gecä yarısına kadar. İgnatın köleğaları çiftçilik institutun avtobusunnan gittilär Kişinöva.

Gelinnän güvää seftä yattılar birerdä döşää, seftä dattılar seviş yakınnını, biri-birinin tenini. O zamannar küülü kızların taa çoyu koruyardılar kız namuzunu, kızlını evlenmäk gününä kadar.

Rektor verdi Karanfil İgnata karısınan bir ayırı oda konakta. Yaptı Tatiyanayı sekretar Sayman kafedrasında. İgnat yardım etti girsin üürenmää gezmedään Sayman grupasına.

Geçärdi yıllar, ama konuşkada saadıçın söz söylemesindä dilemesi gerçekenmardı – olmardı İgnatın aylesindä uşak.

Tatiyana gezärdi doktorlara, verärdi analizleri. Üzä çıktıydı, ani sebep diil onun tarafından. Doktorlar çaarardılar İgnatı geçsin kontrol komisiyasını, ama o inkär ettiydi.

İki yıldan sora adam hastalandı akceer absesi dertindän. Bolnişada yaptılar ona operatıya – kestilär akcerin bir payını. Bundan sora o iki gençin aylesindä dirlik taa çok bozulduydu. İgnat dayma çiledän çıkardı, dayma azarlardı karısını. Tatiyana biraz vakit acıyardı kocasını, ama haliz sevişä yanık

olarak, başladıydı yan basmaa. İgnata etişärdi haber, ani karısının var sevgilisi. O diildi naalet adam. Çalışardı suultmaa Tatiyanayı sevgilisindän. Bir vakıt sansın uzlaştıydılar. Gezärdilər bilä kinoya, teatruya, yazın – Kara denizdä institutun dinnenmäk lagarına. Ama, nicä var bir demäk: “Kesilmiş dilim somuna enidän eklenmäzdir!”

Tatiyana ayrıldı kocasından da eşlendi karısından ayrılmış, uşaksız sevgilisinnän. Bundan sora İgnat pek diişildi, enidän evlenmediydi, olduıdu bir kakaval adam gibi. Güngündän yufkalanardı salıı. Şindi taa çok zeetlärdi onu karnı yarası. Doktorlar nasaat verärdilər yapsın operatıya. Biraz düşünüp, kayıl olduıdu.

Yakın kırk beş yaşında olarak, operatıyadan sora, reanimatıya bölümündä, anasından ileri geçindiıdi.

Bezbelli halizdän ihtär adamdan saalıklı, uzun ömürlü uşak olmazdır...

UÇURUMUN KENARINDA

Ansızdan bir meraklı olay gerçekleşiydi dünyada. 1959-uncu yılda Kubada oldu revolütiya Fidel Kastronun önderliinnän.

Baştan, aldıynan kuvedi, Kubanın eni öndercileri naşionalist pozitiyasından istärdilär önderlemää devledi, ama Amerika Birleşik Ştatların administratiyası Kuba revolütiyasına aykırı gidärdi, Kastronun rejimini birkaç kerä devirmää çalıştıydı, ama başarısız. Bu üzerä Kuba taa çok yaklaştıydı Sovet Birliinä.

İki yıldan sora Fidel Kastro diştirdiydi bakışını da karar aldıydı kurmaa Kubada komunist rejimini. Elbetki Nikita Hruşçöv, Sovet Birliin Komunist Partiyanın Merkez Komitetin ilk sekretarı hem Sovet Bakannın başı, baalandıydı Kubaya arka olmaa. Karib denizdä adaya saklı erleştirildiydı asker bölükleri hem nukleer cenk başlınnan orta uzaklıında raketalar.

Taa etiştirmediyän koymaa onnarı düüş makamda izmetçiliinä, Amerikanın şpion aeroplanı U-2 bulduydu, portredä çıkardıydı onnarı. Üzerä oktäbridä 1962-nci yılda ortaya çıktıydı Karib krizisi, ani getirdiydi Sovet Birliini hem Amerika Birleşik Ştatlarını raketa-nukleer cenk durumuna.

Burada düşer dikkat etmää, ani Türkiyedä, Sovet Birliinä komşu devlettä, çoktan vardı o türlü amerikan raketaları nukleer cenk başlınnan.

Oktäbrinin 22-sindä Amerika Birleşik Ştatların prezidenti Dj. Kennedy bildirdiydi Kubaya blokada. Amerikanın deniz cenk gemileri duraklandırıldılar hepsini gemileri, ani gidärdilär Kubaya dooru.

Kendi tarafından Sovet Birlii koyduydu raketa asker bölüklerini düüşä hazırlık hala. Hep ölä yaptıydı Amerika

Birleşik Ştatların hükümeti dä. İnsannık etiştıydi nukleer cengin kenarına. Sadece son anda bulundaydu kolayı süündürmää bu ateşi.

Çünkü acelä etişsin Amerika Birleşik Ştatların hükümetinä Sovet Birliin bakışı bu duruma, Nikita Hruşçövün mesajı DJ. Kennediya söylenildi oktäbrinin 27-sindä radioda. Amerika prezidentin, Dj. Kennedinin cuvabı hep ölä etişti Sovet Birliin hükümetinä.

Bundan sora gerginlik başladı biraz dinmää. Hruşçöv söz verdi çıkarmaa raketalarını hem nukleer silahını Kubadan, Kennedy dä – atılmamaa başka Kubanın üstünä hem çıkarmaa raketalarını nukleer silahlan Türkiyedän. Amerikanın asker bazası sa Guantanamo'da, Kubanın üülen kenarından deniz boyunda, kaldıydı dokunulmadık.

Bu formal annaşmak iki taraftan „duannarda” üfkä uyandırdıydı, taa çok Kuba revolütiyasından kaçaklarda.

*

Noäbrinin 25-indä küü sovetin bekçisi sabaalen saat altıda getirdi Hacıoğlu Demirçuya, orta şkolada direktorun yardımcısına, çaarış kiyadını. Orada yazılıydı, ani o, Sovet Birliin askerinä borçlu olarak, çaarılêr, alarmaya görä, saat onda olsun rayonun asker komitetindä. Saat sekiz buçukta lääzimdi olsun artık küü sovetindä. Bu haber şaştırdıydı onu.

– Neçin o, sıradan slujbasını yapmadaan, asker biletindä yazılan „üüredilmemiş sıradan soldat”, alarmaylan askerlää çaarılêr? Bekim cenk başladı bu gecä, osa te-te başlayacak? – düşünärdi o.

Demirçu her gün okuyardı gazetaları „Pravda” hem „İzvestiya”, seslärdi radio. Bilärdi, ani, sansın, annaşmak olêr o durumda, ani baalı Kubaylan. Ne vardı nasıl diişilsin bir gecedä da o ansızdan askerlää çaarılınsın?

Demirçu yıkadı ellerini, üzünü, ensesini suuk suylan hem

rakı sabununnan, aldı sabaa ekmeeni üç yımirtadan ganganaylan, bir dilim ekmek saa yaalan hem çaylan. Giidi sıradan güz-kış zamanına görä rubalarını, aldı 50 rublä cebinä. Sarmaşıp öptü karısının Antoninanın dudaklarını, oolcazların yanacıkları, anasının-bobasının ellerini.

– Kalın saalicaklan, kahırlanmayın, bän tezdä saa-seläm döneçäm evä, – dedi o da yollandı küü sovetinä.

Aalamaklan, göz yaşlarınınan, kasavetlän geçirärdilär Hacıoglular Demirçuyu bilmedään nereyi.

O gün hava dürüktü, incä katlı bulutlarlan göktä. Çıplak, yapraksız aaçlar küülülerin aullarında taa çok bozardılar Demirçunun kefini, ruh halını.

Küü sovetinä artık bulunardı taa üç kişi çarış kıyatlarınınan: bir başlantı klaslarda on klaslan üüredici Kısa Kosti hem iki genç, ortaklaşma çiftçiliin azası. Hepsi, Hacıoglular kaarä, yaptıydılar sıradan askerlii. On klaslan üüredici baş sercentti. Hazır durardı ortaklaşma çiftçiliin avtobusu götürmää mobilizaçıya edilmişleri rayon asker komitetinä.

Saat ona yakın selküülülär etiştirilär orayı, neredä artık bulunardı üç gagauz başka küüdän, karışık soylu insannarlan. Onnarın birisi genä üürediciydi, ani üürenärdi gezmedään dördüncü kursta Tiraspol Pedagogika İnstitutunda.

Saat on ikidän sora başladı toplanmaa rayon küüyündän çarılmışlar da. Onnar may hepsi sarfoştı, az klaslan gagauz gençleri olarak. Bu şüpelendirdiydi Demirçuyu.

– Bezbelli çarırlêr sade gagauzlar Türkiyeylän baalı olay için, – düşündüydü o.

Saat ikidä asker komitetin başı, mayor Klimenko, sıraya dizili mobilizaçıya edilmişlerin önündä ölä lafettiydi:

– Durum dünyada gergin. Amerika Birleşik Ştatları herbir anda hazır başlamaa Sovet Birliinä karşı nukleer cengini. Bizim askerimiz lâazım bulunsun o uurda, ani ilkin

yok etsin duşmanı. Saat dörttä avtobus götürəcək sizi Belgorod-Dnestrovsk kasabasının asker bölünə. Orada hazır- layaceklar sizi o misiya için, neçin çaarıldınız askerlää. Bu aralıkta alın, kim neredä isteer, üülen ekmeeni.

Demirçu hem taa iki üüredici gittilər restorana. Sımarladılar şniţel kaurulmuş kartofiyłän, kıyılmış morkvaylan laana salatasını hem limonnan çay. Ödeşip kelnerlän, döndülär asker komitetinä.

Yakın saat beştä yollandılar rayon küüyündän. Avtobus-ta bulunardı askerlää çaarılmış 15 kişi hem bir kapitan avcı tüfeklän, ama pistofsuz. Demirçu düşündüydü, ani o olmalı korkêr rayon küülülü sarfoş gençlerdän takılmasınnar almaa onun pistofunu. Onnarın arasından birkaç kişi götürärdilər kendilerini arsız, kötü dil kullanmaklan, anayı süümäklän.

Demirçu pek azetmärdi o kişileri, kim anayı süüyər taa çok ruşça – tabeet, ani geçtiydi gagauzlara ruslardan. Kendisi hiç bir zaman kullanmardı kötü laf.

Getirdiydi aklına bir olduu çocukluunda, açan bitirdiydi üçüncü kursu Kahul pedagogika şkolasında.

Garada, neredä yaşardı Maşu kakusu hem işlärđi baş izmetçi Vançu eniştesi, tanıştıydı bir genç, bir yıl geeri kocasından ayrılmış karıcıklan. Buluştuydu onunnan demir yolcuların yortusunda, avgustun ilk pazar günündä avşamnen. O karıcık gara şefin baldiskasının kızıydı, Lüba adıydı, gözäldi. Maavi gözleri, kula saçları, büyük güüsleri incä fistan altında, uslu hem yalpak bakışı çok çekici yapardılar onu. Demirçu hemen beendiydı o kariyı, makar ki yaşınnan taa büüktü ondan, delikanni çocuktan.

Gelmişti o karıcık musafirlää lelüsuna Doneţk kasabasından. Becerärdi biraz çalmaa akordeonda. Sölediydı, ani çalışêr üürediciyka başlantı klaslarda, ani başarmış Doneţk pedagogika şkolasını da üürenmiş çalmaa akordeonda

dernektä.

Yortu sebebinä görä, demir yolcular koyduydular sofrada tatlı imeklärlän hem alkool içkilärlän. Birazdan sora tertiplendiydi tañt. Demirçu yada Lüba çalardılar akordeonda. Demir yolcular hepsi geldiydilär eşlerinnän da oynardılar biri-birinnän.

Açan koyardılar çalsın patefon, Demirçu oynardı tañt hojma Lübaylan. Sıkardı onu güüsünä da fisirdärdi kulacına:

– Çok gözälsin, tatlıysın, çekiciysin. Pek yattın benim kalbimä...

– Bän istärim, eer kayılsan, üüredäsin beni çalmaa o tañt havalarını, angılarını bilersin sän, – dedi Lüba.

– Evet, kayılım, büyük hoşluklan çalışacam Sizä faydalı olmaa, – cevap verdi Demirçu. Sora ekledi:

– Sali günü eniştä iştä olacek, kaku da uşaklarlan isteer gitmää Reniyä şkola için onnara eni rubacık edinmää. Ölä ki var nicä onnarın evindä buluşalım.

O gün saat onun dolayında Lüba geldiği Karamitilerin evinä akordeonunna. Giiyimniydi yakasız çit fistannan, angısının altından görünärdi biraz dolu, gözäl güüsleri, tombarlak dizleri. Kula saçların altından gözä ilişärdi biyaz, yımışak tenni ensesi. Pembä dudakları, ufak, sedeflär gibi, biyaz dişleri, kıvrak ayakları pek düzärdilär onun duruşunu. O genç karı büülediği Demirçuyu, uyandırdığı şefkini. Selemneştüynän hem öptüynän yanaklarını, aldıydı elindän akordeonu da koyduydı bir skemnenin üstünä. Sora yaklaştıydı ona, bakarak gözlerini, ani şıldıldılar nicä üülendä açık havada maavi gök.

Bir annaşılmaz kuvet itirdiydi onnarı biri-birinin kucaana. Demirçu giriştiydi öpmää karının tatlı dudaklarını, yanaklarını, gözlerini, gezdirärkän ellerini büyük, dolu, gercik güüslerindä. O şefklär karşıladı onun öpüşlerini, suzlamasını.

– Sansın annaştıydık, ani üüredcän beni çalmaa senin tantı havalarını, – fisirdärdi o, ellerinnän sä çözärdi Demirçunun kayışını.

Soyundurup biri-birini, Demirçu yattırdıydı hazır veril-mää duygu kırıyı patın kenarına...

Bu onun ilk sevişiydi, Lüba sa üç yıl yaşamıştı kocasınnan. Cayıl olarak, çocuk ilkin biraz alatladıydı, bozup ölä görgülü karının kefini, ama duraklanmıydı. Geldiydi ikinci kuvedi, ikinci soluu da sora çok uzattıydı sevişi, kanaat ettiydi yanık sevgiyä kocasız kalmış karıcı.

Lüba baştan alçak, bitkidä üüsek seslän innärdi. On sekiz yaşında dilikannı seftä denediymi kırıylan birleşmäk tatlılıını. Lüba tutardı Demirçuyu üstündä, ellerinnän sarmaşık kalarak onun ensesindä. Demirçu öpärdi yanaklarını, dudaklarını, gözlerini

– Sän hiç bir kötü laf sölämedin sevişärkän benimnän. Sän bilersin mi süümää? – fasıl soruşlan danıştıydı Lüba Demirçuya.

– Bän kullanmêêrim kötü dil hem süümeerim hiç bir zaman, ama neçin koydun bana bölä fasıl soruş?

– Benim kocam becerärdi sevişi sade süüyärkän, sölärkän kendisi hem sölettirärkän beni ayın-açık lafları ne olêr aramızda, ne yapêr o benimnän. Sän sä kandırdın beni hiç bir kötü laf sölemedään, hep öpärkän dudaklarımı, gözlerimi, suazlarkan güüslerimi. Kısmetli olacak o kız, kim sana evlenecek.

– Sän dä bulacan kısmetini, – dedi Diemirçu, – gözälsin, tatlıysın, akıllıysın. Kimdi senin kocan?

– Şahtada mekanik işlärdi, hojma sarfoş dönärdi evä – cevap verdi Lüba.

– E, uşaan var mı, te yalnız gelmişin musafirlää? – sordu Demirçu.

– Yok, istämedim duudurmaa uşak sarfoş adamdan. İki kerä düşürmäk yaptım, – dedi Lüba.

– İki hafta onnar bulardılar kolayını her gün görüşmää, sevişmää. Lüba üürendiydi çalmaa sade bir havayı – sırf soylu romın kompozitorun İosif (İon) İvanoviç'in valsını "Tuna Dalgaları".

Bu tatlı anmaklar yaptılar Demirçuyu unutsun bir vakıda o raatsız durumu, ani baalı onun ansızdan askerlää çaarılmasınan hem gözünä ilişmesin o sarfoş arsız kişilär avtobusta, kiminnän olabilir düşecek yapmaa bir plutonda slujbasını.

Eski avtobus yıkık, çoktan düzülmemiş şöşedä, ancak kımıldardı hızlılıkıan 40-50 km saatta. Gecä yarısına yakın etiştiydi Belgrorod-Dnestrovsk kasabasının kazarmasına. İndirip askerlää çaarılmışları, şofer kapitannan bilä o saat yol-landılar geeri.

Kazarmanın aulunda topluydu çok kişi. Taa çoyu gagauzdu, ama vardı aralarında bulgarlar da, birkaç ta ukrain. Gecä suuktu, ama dondurmazdı. Kimseyin yoktu umurunda, ani askerlää çaarılmış kişilär üşüyerläär dışarda.

Demirçu başladı annamaa, ani askerdä kişi bişeyä sayılmêêr, o bir şurup, bir civata gibi büyük mekanizmada.

Sabaalen saat sekizdä geldi önnerinä ofițerläär. En büyük gradta ofițer polkovnikti, Öjița Mihail Sergeeviç – bir bala-ban, kıvrak boylu, asker duruşunnan, kultur görünüşlän orta yaşta adam.

Üç kapitan biri-biri ardısora okudular kendi rotalarından askerlää çaarılmış kişilerin laablarını, adlarını, pay edilmiş üç plutona. O kişilär ayırı plutonnarlan dizilärdilär sıraya. Hacıoglu Demirçu bulunardı ilk rotanın ilk plutonunda on beş kişinin sırasında, hepsi bir rayondan.

Onnarın geçici başı olduydu selküülü on klaslan üüredici Kısa Kosti – baş sercent. Ustava görä sä düşärdi olsun

plutonun başı bir baş leytenant, yada leytenant, ama bezbelli çarılan leytenantların birisi neçinsä gelmemişti taa askerlää.

İzin verildi, ilk rotanın ilk plutonundan başlayarak, baya yapmaa. Hepsı ÷ivil rubalarını koyardılar çuvala da ona asılı taftaca yazardılar laabını, adını hem rotanın, plutonun nomerlerini. Bayadan sora giidiydilər eski, taşınmış asker rubalarını.

Alıp sabaa ekmeeni, askercilər girdilər boş kazarmaya da hepsi erleşti kendi erinä. İlerki sırada slujbaylan askercilər götürülmüşülär Germaniyaya, neredä karşı-karşıya durardı NATO'nun hem Varşava Annaşmak Organizaçiyasının asker birlikleri.

Sovet Birlii tutardı Germaniyada her gün hazır düüşä beş üz bindän zeedä asker en eni silahlarlan, beş bin tanklan, nukleer düüş başlınnan raketalarlan.

İlk gün askerlää çarılmışları braktılar uuraşmaa kendi işlerinnän. Kabledip temiz çarşafaları, yastık üzünü, yatak örtüsünü, döşeyärdilər patlarını, erleştirärdilər yatak komodacına kendi tertip işlerini, takardılar pogonnarı asker bluzasına hem şinelä, dikärdilər asker bluzanın yakasının iç tarafına pamuk materiyasından biyaz astarları. Sora bütün rota sıraylan gitti, üülen hem avşamnen avşam ekmeeni almaa.

İkinci günü başladı haliz asker slujbası. Saat edidä oldu kaldırmak. On minuttan sora bütün rota çıktı dışarı yapmaa sabaa gimnastikasını hem, döndüynän geeri, uuraşmaa kendi temizliinnän. Saat sekizdä sıraylan gittilər kantinaya almaa sabaa ekmeeni. Döndülär geeri kazarmaya üürenim zalına da oturdular masaların ardında skemnelärä rotanın başın yardımcısınan, starşınaylan bilä.

Geldi orayı rotanın başı kapitan Gerasimenko Afanasiy

Petroviç. Yardımcısı izin verdi kalkmaa ayakça. Kapitan hem askerlär selemneştilər ustava görä. Sora kapitan ölä söz söledi rotanın önündä:

– Dünyada ortalık hep taa gergin. Makar ki Amerikanın prezidenti Djon Kennedy kayıl oldu çıkarmaa Türkiyedän raketaları nukleer düüş başlıınnan, büünä kadar raketalar bulunêrlar orada. Biz kısa vakıta hazırlanacez onnarı yok etmää. Üüredecez sizi nicä saklı raketa bazasına yaklaşmaa, minalarlan onnarı havaya atmaa, paraşutlan aeroplardan atlamaa. Büün bir instruktör üüredecek sizi nicä paraşutu kullanmaa, nicä onu saklamaa artık Türkiyedä olarak. Her sabaalen toplanacınız bu zala da uuraşacınız plana görä. Yazmayın kiyadınızda aytinizä, ne yapêrsınız burada, neçin çaarıldınız askerlää.

Rotanın başı annattı kazarmada hem her gün slujba rejimini saat edidän irmi üçünä kadar, bir aylık slujba planını.

Demirçu artık bilärdi, ani onun uurunda üürenimnän, bilgiliinnän askercilerin arasında yok başka kimsey. O şüpe-lenärdi, ani bu „isläälı” yaptı ona Drobenko Aksenti, orta şkolanın şindiki direktoru, angısı pek sakınardı aarif, intelligent Haciogludan. Üüredicilerin pedagogika sovetindä hep gözedärdi onun görünüşünü kendi laflarına. Diil erindä, razgelä bulunan şkolada direktör görevdä, o ayırılardı bilgisizliinnän pedagogika, psihologiya, başka şkolada läüzımnı bilimneri. Yoktu onda pedagogika üürenimi. Başarmıştı üçyılık partiyä şkolasını. Bir başka rayonda önderci olarak, yan basmıştı da işsiz kalmıştı.

Rayonun asker komitetin başıydı bir ukrain, mayor Klimenko. Moldova Sovet Soşialist Respublikasında ukrainar her bir uurda şef olarak, çok pay tutardılar, yardım edärdilär biri-birinä, arka olardılar cezaya düşmüş soydaşlarını.

Annadıydı Demirçu taa bir işi. Razgelä askerlää çaarılmış gagauzlar kısa vakıttta yoktu nicä hazır olsunnar yapmaa diversiya işini pek üüsek uurda korulu raketa bazasında. Onnarı hazırlardılar aldatmaa Türkiyenin asker bölüklerini, sansınnar deyni, ki bu askercilär haliz diversantlar da çalışsınnar onnarı yok etmää. Aslıdan diversantları hazırlêêlar aylarlan, bekim yıllarlan. Te, elbetki, onnarın borçuna girärdi gerçekletmää diversiyayı, açan yok edilecek öbürlär. Ölä ki bu gagauz batalyonunu hazırlardılar kurban olmaa.

Bu fikirini Demirçu inanmadıydı kimseyä. O onun saklayışıydı. Umut edärdi, ki Dj. Kennedy çorbacı lafına da çıkaracak amerikan raketalarını Türkiyedän. Ozaman läâzım olmayacak gagauz batalyonunu kurban yapmaa.

Üürenim zalına geldiydi bir instruktör toplu paraşutlan elindä.

– Olun dikkatlı, – dedi o. – Bir yannışlık kullanarkan paraşutu ölümün bitär. Te onda var bir alka. Atlarkan aeroplardan, saa elin läâzım olsun o alkada. Darttıynan onu paraşutun kümbeti açılêr. Eer dartarsan o saat atladıynan aeroplardan, paraşut sarılacak ona. Bunun tragik sonucu olur. Eer dartarsan kaldıynan iki üz metradan taa az üüsekliktä erä kadar, paraşut etiştirmeyecek açılmaa. Belliki ne olacek seninnän. Düşer dartmaa alkayı yaklaşık 300 - 400 metra üüsekliktä erin üstündän.

Vererim ölä nasaat sizä. Aeroplan paraşutistlêrlän uçêr sekiz üz-bin metra üüsekliktä. Atladıynan sayın dokuza-ona kadar da dartın alkayı. Ozaman olacınız eminniktä hem konacınız plana görä kvadrada. Erdä paraşutu läâzım tez toplamaa da saklamaa ya bir hendek içinä, ya bir kuyuya da örtmää dallarlan, yada topraklan, ki ilişmesin başkasının gözünä.

Birkaç gün sıradan üürettiydilär kullanmaa minaları –

nicä hem raketanın neresinä düşer onnarı erleştirmää, nicä onnarı patlatmaa.

Bir gün bütün rota gittiydi instruksiya poligonuna. Herbir askerciyä düşärdi erleştirmää hem patlatmaa minayı. Hava bulutluuydu, çisärdi ufacık yaamur. Kazdıydılar bir metra arası beş sua kuyu. Orayı lääzımdı erleştirmää trotil savaş başlıını. Sora altmış santim bikford kablusunnan hem patlatıcı kapsulunnan düşärdi onu patlatmaa.

Bikford kablosu yanêr hızlılıkı bir santim bir sekunda. Açan patlêêr mina, eminniktä duyêrsın kendini sade bulunarkan en az on metra uzakta.

Hacıoglu Demirçu ilk beş kişinin birisiydi. Trotil savaş başlıınnan, patlayıcı kapsulunnan, bikford kablusunnan hem bir korobka sırnıklän, kabledip komandayı, yaklaştıydı kuyuların birisinä. Koyduydu orayı trotil savaş başlıını, enikunu soktuıydı bikford kablosunun ucuna patlayıcı kapsulu, sora da kapsulu trotil savaş başlıın deliinä. Kaldıydı tutuştırmaa bikford kablosunun öbür ucunu. Yaş havada sırnıklär zor tutuşardı. İki askerin kablları artık yanardılar. Açan Demirçu başardıydı sonda tutuştırmaa kablosunu, yanında yoktu kimsey. İki kişinin kalmıştı yanmaa kablların üçüncü payı, öbür iki kişi da artık gittiydilär oradan tutuşturmadiyan.

Hacıoglu hızlı kaçardı. Ancak etiştıydı rotanın yanına, açan işittiıydı iki patlamak. Birazdan sora patladııydı onun da trotil savaş başlıı. Askercilär, angıları becermediıydilär patlatmaa minasını ilk kerä, yaptııydılar onu ikinci çalışmakta.

Kasavetli geçärdi günnär. Demirçunun kefi düzülärdi biraz sade ozaman, açan kabledärdi kıyat Antoninadan. O yazardı, ani özleer onu, ki uşakların saalıkları islää, cannarı sıkilêr bobasına, evdän hepsi ona seläm yollêêr, ki anası dayma aalêêr.

Dekabrinin beşindä, Stalin Konstitütiyanın yortusunda

Hacioglu Demirçu hem taa iki kişi, ani yapmadıydılar sıradan askerlii, verdilər batalyonun önündä asker emininini da kabletilär avtomat. Ozamana kadar onnar silahsızdılar.

İki gün poligonda üürenärdilər keezlemää avtomatlan, ateş edärkän kısa sıralarlan. Bulunardı orada batalyonun başı da, polkovnik Öjişa M.S. Bitkidä rotanın önündä o metettiidi askercileri, angıları taa başarılı becerdiydilər keezlemää. Onnarın birisiydi Hacioglu da. Polkovnik dedi:

– Te, Hacioglu Demirçu sıradan askerlii yapmamış, ama keezleer ta islää nekadar çoyu, ani geçmişlər askerlii. Ko o sizä örnek olsun!

Bir gecä saat ikidä uyandırdılar askercileri alarmaylan. Beş minutta giyimni olarak, aldılar avtomatlarını süngüylän da çıktılar kazarmanın önünä. Dizildilər sıraylan hepsi kendi rotasında, kendi plutonunda. Diil uzakta durardı dokuz asker örtülü kamionu. İzin verildi herbir plutona pinmää bir kamiona. Sıradan askercilər bilmärdilər ne olêr, nereyi onnarı isteerlär götürmää. İlerki günü yaadiydi biraz kaar, ama hava diildi pek suuk – iki-üç gradus sıfırın altında. Bu etärdi üşütmää kamionda kişileri giimni eski şinellän.

Yolda başladı sızlamaa Demirçunun çantı oynak kemikleri, angıları, bir kamionda bulunarak avariyaadan beeri, suukta başlardılar acımaa, zeetlärdilər onu adımnarkan.

Yakın bir saattan sora kamion duraklandıydı bir kır yolunda. Plutonun başı baş sercent Kısa Kosti buyurduydu inmää erä. Bulutlu havada ancak seçilärdi dolayı. Kamion döndüydü geeri.

– Dün bizi, plutonların başlarını, çaardılar batalyon ştabına da bizim plutonumuza verildi izin yok etmää diil buradan uzakta bir duşman plutonunu, ani dinnener bekçilik izmetindän sora. Onu lääzım yok etmää sessiz sade süngülärlän. Efreytor Petiş Panayot, ansızdan yaklaşp, ilkin

öldürecek makanda duran duşman askercisini. Sora biz yok edecez öbürlerini, ani uyuyêlar, – dedi baş sercent Kısa Kosti. Sora ekledi: – Yasak ederim tütün içmää, şılak etmää bu izini başa çıkarmadaan.

Etiştıynän o erä, neredä sansın bulunardı duşman pluto- nu doz-dolay tikenni teldän aul içindä, hepsi gördüydü yabancı asker rubasınnan giyimni bir korkuluk. Onun ardında yatıkça durardı on çuval dolu samannan. Efreytor Petiş enikunu yaklaştı makanda „askerciyä” da sapladı onu süngüylän. Hep ölä sessiz yaklaşıp, öbürlär sapladılar çuvalları. Butakım pluton gerçekteştirdi ilk izini.

Askercileri titremäk alardı suuktan, ama izin verildiydi ateş yakmamaa. Kırdä görünärdi bir saman skırtası. Yaklaşıp ona hepsi sıındıydıydılar skırtaya da ölä biraz yısındıydılar.

Sabaalen, açıp süngüylän yaanıylan karışık arpakaş konservasını, aldılar sabaa ekmeeni.

Herbir plutonda vardı bir askerci telsiz radio aparatlan. İzin geldi toplanmaa kartaya görä bir bayırcıkta andızın kenarına. Rotalar toplandılar ayırı bayırcıın üç taraftan dola- yına. Bayırcıın tepesindä sansın bulunardı raketa bazası.

Buyurulduydu ataka yapmaa „raketa bazasına”, ateş ederäk kurşumsuz kartuşlarlan.

Ölä bittiydi batalyonun asker manevrası. O benzärdi cenk vakıdında hem çok yıl ondan sora uşakların cenk düüş oyunlarına.

Polkovnik Öjița kutladı askercileri manevrayı başarılı bitiş için. Sora kamionnarlan hepsi döndü kazarmaya.

Aldıynan üülen ekmeeni, askercilär tutundular pakla- maa avtomatları. Ateş edärkän kurşumsuz patronnarlan borun içinä konêr bir kat tütün izi. Onu läözüm silmää şişlän pamuklan uçunda, kullanıp maasuz bu iş için eriyik hem tüfek yaalamak yaa.

Bütün gecə Demirçu dalamadı derin uykuya acıdan. Sabaalen gitti dispanser bölümünə. Annattı doktora ne zəetleer onu, acıların maanasını. Doktor verdi ona üç günə kurtulmaq slujbadan da başladı iləçləməə kuvars lampasından hem yaalaməə belini, çantılarını bir türlü kremnən. Ölə acılar başladılar biraz dinməə.

O üç gündə Demirçu okuyardı bibliotekada gazetaları, jurnalları. Artık bilərdi, ani Amerika Birleşik Ştatları başladı çıkarməə Türkiyədən raketaları da uyandıydı umudu, ani kalmadı maana onnara kurban olmaə.

Bir gün sabəə ekmeəndən sora Hacıoğlu Demirçu çağarıldı rota başın kabinetinə, ama orada bulunardı iki yabancı ofitər hem bir karı.

– Sıradan askercı Hacıoğlu sizin izinizə görə geldi, tovarış mayor! – askercə dedi o.

Mayor buyurdu otursun skemneyə. Kendisi oturdu ona qarşı masanın öbür tarafında. Onun saa tarafına oturdu bir baş leytenant, sol tarafına da inteligent görünüşlü karı.

Mayor istedi, ki Hacıoğlu sölesin avtobiografiyasını: neredə duudu, kim onun anası-bobası, kendi aylesi için, ne üürenimi var hem ne işlə çalışêr.

– Bilersin mi türk dilini? Səslərkən türk radiosunu, annêersin mı ne söləner? – ansızdan sordu mayor.

– Bən səsləmneerim türk radiosunu, ama aararkan başqa radiostanşiyaları razgelə tutulêr türk radiostanşiyası da. Gagəuz dili elbetki benzeer türk dilinə, ama politika, ideologiya sözləri annaşilmêrlər, neçinki onnar yok gagəuz dilin- də, – cuvəp verdi Hacıoğlu.

– Çevirin rus dilinə sözü **aul**, – istedi karı.

– Bu sözün var iki maanası rus dilində: **двор** yada **забор**, – dedi Hacıoğlu Demirçu.

– **Aul** rus dilində olacek **село**, – dooruttu onu karı.

– Село gagauz dilindä küü, türk dilindä neresinä dä köy, – karşı kondu Demirçu. Sora ekledi: „Siz bezbelli Kafkazdansınız, orada **aul**’un ölä maanası var”.

Mayor dikkatlan seslediydi Hacıoglunun avtobiografiyasını, sora da hep ölä meraklan seslärdi onun cevaplarını karının soruşlarına. Genä katılıp lafa, dedi:

– Biz isteeriz İzci okulunda açmaa bir grupa türk soylarından üüsek üürenimnän kişilärlän. Teklif ederim Sizi kayıl olasınız yazılmaa o grupaya. Başardıynan üürenimi bir yıl, kabledeceniz leytenant gradını da üzerä olaceniz asker aaradıyıcısı.

Demirçu şaş oldu mayorun laflarından. Aarardı fikirindä inandırıcı argumentleri ret etmää teklifi.

– Bän sekiz yıl üürendim üüredici olmaa deyni. Dört yıl üürendim pedagogika şkolasında sora da taa dört yıl pedagogika institutunda, Fizika hem Matematika fakultetindä. Şindi orta şkolada fizika hem astronomiya üüredicisiyim. Çok beenerim zanaatımı, beenerim uşakları, gençleri üüretmää. Afedin, ama yok neetimdä diiştirmää işimi.

Mayor dürdüydü kendisini da ölä lafettiydi:

– Biz taa dönecez tezdä bu teklifä. Şindi var nicä serbest olasin.

Dekabrinin 21-ndä bittiydi Hacıglu Demirçunun askerlii da döndüydü trennän küüyünä. Pazar günü etiştiydi evinä. Bүүк sevimnelikti Hacıoglularda. Kurduydu anasının yaşları. Tatlı sevişlän geçtiydi Demirçunun hem Antoninanın arasında pazertesinä karşı gecä. Acıları taa geçmediydilär heptän, ama karısinnan, uşaklarinnan, anasinnan-bobasinnan birerdä olarak, giyimni sıcak rubalarlan, onnar zeetlemäzdidilär şindi Demirçuyu, nicä askerliktä suuk gecedä, bulunarkan dışarda eski, taşınmış asker rubalarlan, sora da az yısınan kazarmada incä döşek örtüsünän.

Bir hafta Demirçu çıkmadı işə, aylesinnän bilä qarşıladi Eni 1963-üncü Yılı. Yanvarın sekizindä gitti rayona asker komitetinä almaa eni asker biletini. Şindi orada yazılıydı, ki o, Hacıoglu Demirçu „özel asker bölüklerdä sıradan soldat”.

Birazdan sora Drobenko bir konuşkada, sarfoş olarak, itraf ettiydi Hacıoglu Demirçuya, ani hakına o demiş rayon asker komitetin başına yollasin onu ozaman askerlää.

*

Karib Krizisi gösterdiydi, ani Sovet Birlii dä, Amerika Birleşik Ştatları da diildilər hazır geçmää hatalı kertii – başlamaa nukleer cengini, angısında enseyiş kazanmaa yoktu umut iki taraftan da. Kaybeleceydi tivilizaşiyä dünyada. Güç yıkıcı, çok yıl ileri öldürücü radiaşiyäylän nukleer silahı oldu- du bir engel gibi cenk başlamaa.

Nikita Hruşçöv deyärdi:

– Eer gerçekenärsä nukleer cengi, diri kalannar çok görecekler ölüleri!

Bu sözlerin maanasıydı, ki ölüler kolay, bir anda can verecekler, diri kalannar sa büyük acılarlan, çok buuşmaklan geçecekler diveçlää.

Sovet Birliin hem Amerika Birleşik Ştatların öndercileri savaşardılar bulmaa kompromis biri-birinnän gergin durum- da. 1963-üncü yılda Kremlin hem Amerikanın Byaz Evin arasında telefon baalantısı kurulduydu.

Bu iki devledin inişiativinä görä Birleşik Milletlerin Organizaşiyası karar aldıydı ret etmää erleştirilsin nukleer silahı kosmosta.

Avgustta 1963-üncü yılda Sovet Birliin, Amerika Birleşik Ştatların hem Büyük Britanyanın aralarında sözleşmäk imza- landıydı ret olsun nukleer silahın deneşi havada, su altında hem kosmosta. O annaşmaya görä kalardı izin denemäk yapmaa sade toprak altında.

Noyabrinin 22-sindä öldürüldüdü Amerika Birleşik Ştatların prezidenti Djon Kennedi. Onun erinä kalan viçe-president Lindon Djonson, sora da başka kuvedä gelän prezidentlär, olmasın nukleer cengi deyni dünyada, devam edärdilär Sovet Birliinnän uzlaşma politikasını, bilä çalışmaa selemet yolunu...

İÇİNDEKİLƏR

1.Domnika.....	3
2.Üsüzün eceli	17
3.Düün	34
4.Saugun	42
5.Canavarlar.....	51
6.Karacılık	58
7.Mutsuz evlilik.....	67
8.Uçurumun kenarında.....	74

Vlad-Demir Karagançu

DESTINE CU NOROC ȘI AMARE
Povestiri, nuvele

Editura "TEHNICA INFO"

Chișinău